

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนตำรวจ

ตระเวนชายแดน

การศึกษาประวัติความเป็นมาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทำให้สามารถทราบถึง เหตุการณ์เริ่มต้นปัญหาของประเทศชาติตลอดถึงเหตุผลแนวความคิดและวิวัฒนาการของโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนตั้งแต่ในอดีตจนถึงการพัฒนาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจนถึง ปัจจุบันอันเป็นพื้นฐานการกำเนิดของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จนกระทั่งการพัฒนา โครงการพระราชดำริมาดำเนินการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตลอดจนยุคพัฒนาการศึกษาให้ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่เกิดการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นการที่ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ย่อมเป็นประโยชน์แก่การศึกษาและการทำความเข้าใจในเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ประวัติและความเป็นมาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองได้ยุติลงในปี พ.ศ.2488 ประเทศอาณานิคมที่เคยเป็นเมือง ขึ้นมาเป็นเวลานานหลายประเทศก็ได้รับเอกราชคืนมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้าน โดยรอบก็ได้รับเอกราชใหม่ทุกประเทศ ได้แก่ พม่า ลาว เขมร เวียดนาม และมาเลเซีย แม้ประเทศ เหล่านี้จะได้รับเอกราชสมบูรณ์แล้วก็ตาม แต่ความสงบสุขของบ้านเมืองในแถบนี้ของโลกนั้นยัง ห่างไกลจากความเป็นจริง ทั้งนี้เกิดจากความยุ่งยากทางการเมืองภายใน จากการชิงอำนาจของ นักการเมืองซึ่งมีความคิดเห็นในนโยบายการปกครองแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ ยุ่งยากอันเกิดจากการเมืองภายนอก ที่ประเทศคอมมิวนิสต์และบริวารพยายามแผ่ขยายอิทธิพลเข้า มาสู่ภูมิภาคของโลกส่วนนี้ในอุ้งมือให้จงได้ ทั้งได้พยายามดำเนินการทั้งมวลที่จะให้ประชาชนของ ประเทศเหล่านั้นจับอาวุธเข้าต่อสู้กับรัฐบาลของตน และประชาชนที่เป็นชาติเดียวกันเองหนักยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นชนวนแห่งความยุ่งยากและก่อให้เกิดเหตุร้ายในส่วนนี้ของโลกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ประเทศไทยได้เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่สอง ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2484 แล้วสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2488 ซึ่งได้รับความบอบช้ำจากสงครามโลกครั้งที่สองเช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ การเศรษฐกิจและการทหารก็นับว่าอยู่ในระยะที่จะต้องปรับปรุงทั้งสิ้น ต่อมาในปี พ.ศ.2494 ปรากฏว่าสถานการณ์รอบๆ ประเทศไทย และในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เริ่มตั้งเค้าแห่งความไม่สงบขึ้นเพราะการใช้สงครามบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ มีสิ่งบอกเหตุว่าภัยอันตรายอาจจะเกิดขึ้นกับประเทศไทยได้

ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั้น ได้มีการสู้รบระหว่างฝ่ายเวียดมินท์หรือฝ่ายเวียดนามคอมมิวนิสต์กับฝรั่งเศส ได้มีการแทรกซึมของฝ่ายเวียดมินท์เข้าสู่ประเทศลาวและประเทศเขมร ประเทศไทยอยู่ในฐานะที่ถูกคุกคามได้ตลอดเวลา

ทางด้านภาคเหนือของประเทศไทยได้มีการสู้รบกันระหว่างกองทัพของประเทศพม่ากับกองทัพจีนชาติ (ก๊กมินตั๋ง) ที่ถูกคอมมิวนิสต์ตีถอยร่นลงมาทางใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 และได้เข้าอยู่ในพื้นที่ของบ้านตุมและบ้านญวนในเขตแดนพม่า ตรงข้ามกับอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่อื่นๆ ตรงข้ามกับจังหวัดเชียงรายและแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นกองทัพพม่ายังต่อสู้กับกะเหรี่ยงและไทยใหญ่ที่เรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเอง ซึ่งอยู่ติดกับทางทิศตะวันตกและทิศเหนือของไทยอีกด้วย

ทางด้านภาคใต้โจรจีนคอมมิวนิสต์ได้ใช้พื้นที่บริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย เป็นฐานทำการต่อสู้กับรัฐบาลของอังกฤษและรัฐบาลมาเลเซีย

ประเทศไทยจึงอยู่ในภาวะที่จะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งเพราะภัยที่ยังมองไม่เห็นกำลังคุกคามตามประเทศไทยรอบด้าน ซึ่งในขณะที่เหตุการณ์ภายนอกประเทศมีแนวโน้มซึ่งแสดงการคุกคามต่อประเทศไทย เหตุการณ์ภายในประเทศก็เกิดขึ้นอีกโดยปฏิกิริยาของชาวนวนอพยพในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

รัฐบาลและกรมตำรวจจึงได้พิจารณาตกลงใจว่าจะต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นและต้องเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะเป็นทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือน ซึ่งเมื่อไม่รบก็ต้องปราบปรามอาชญากรรมและในขณะเดียวกันก็ต้องบริการประชาชนได้ หน่วยงานนั้นนอกจากจะเป็นผลต่อความมั่นคงปลอดภัยและรักษาความสงบตามชายแดนแล้ว ยังสามารถดำเนินการตามนโยบายของทุกกระทรวง ทบวง กรมอีกด้วย หรืออาจกล่าวโดยสรุปก็คือว่า หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นนั้นจะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. สามารถทำการรบได้อย่างทหาร
2. สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างตำรวจ
3. พัฒนาและช่วยเหลือประชาชนได้อย่างพลเรือน

คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมตำรวจรับผิดชอบในเรื่องการรักษาความปลอดภัยของประเทศ และสถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าจะเคลื่อนย้ายกำลังทหารแล้ว เกรงว่าจะกระทบกระเทือนต่อ สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ กระทรวงมหาดไทยโดยมติของคณะรัฐมนตรีจึงได้ออกคำสั่งที่ 436/2496 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2496 ประกาศตั้งกองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดนอีสานขึ้น เพื่อการป้องกันรักษาเหตุการณ์และความสงบทางชายแดนตำรวจตระเวนชายแดนจึงถือเอาวันที่ 6 พฤษภาคม ของทุกปี เป็นวันคล้ายวันก่อตั้งหน่วยมาจนถึงปัจจุบัน

ตำรวจตระเวนชายแดน แม้จะเป็นตำรวจประเภทหนึ่งแต่การปฏิบัติหน้าที่นั้นมีความแตกต่างไปจากตำรวจทั่วไปอยู่หลายประการ เพียงแต่ชื่อก็เป็นการชัดเจนแล้วว่า ตำรวจตระเวนชายแดนจะไม่อยู่นิ่ง แต่จะต้องตระเวนตรวจตราพื้นที่ชายแดนในความรับผิดชอบ ทำหน้าที่เป็นเสมือนรั้วของชาติหรือเป็นแนวระวางป้องกันด่านแรกในการป้องกันประเทศชาติ เพื่อให้การปฏิบัติการกิจได้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ หมู่ลาดตระเวนจะถูกส่งออกไปจากที่ตั้งปกติเพื่อตรวจตรารักษาชายแดนเมื่อพบประชาชนผู้เดือดร้อนก็ให้ความช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ เป็นต้นว่าให้การรักษาพยาบาลประชาชนผู้เจ็บป่วย ให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพเหล่านี้เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่หมู่ลาดตระเวนชายแดนได้พบเห็นก็คือ ตามหมู่บ้านชาวเขาหรือประชาชนไกลคมนาคมนั้น ถึงแม้ว่าจะมีเด็กอยู่ในวัยเรียนเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีผู้ใดสามารถจะไปจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือเด็กเหล่านี้เป็นการประจำตามหมู่บ้านได้ ดังนั้นเมื่อ 40 ปีผ่านมาแล้ว เมื่อหมู่ลาดตระเวนเข้าไปในหมู่บ้านชาวเขา การพูดจาติดต่องจึงเป็นไปโดยยากลำบาก เพราะความแตกต่างทางภาษา ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นชาวเขาบางหมู่บ้านเห็นว่าตำรวจตระเวนชายแดนเป็นคนแปลกหน้าไม่ยอมพบปะ สิ่งเหล่านี้หากปล่อยทิ้งไว้จะไม่ก่อผลดีให้แก่ประเทศชาติแต่อย่างใด ดังนั้น ตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้ให้การรักษาพยาบาลแก่ประชาชน ผู้เจ็บไข้ได้ป่วยและงานที่สำคัญยิ่งก็คือ การให้การศึกษาแก่เยาวชนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมเพื่อให้รู้ภาษาไทยสามารถติดต่อได้สะดวกและเป็นสื่อในการเผยแพร่ความเจริญเข้าสู่หมู่บ้านในถิ่นทุรกันดารสืบต่อไปในอนาคต

การจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือเด็กนั้น โดยปกติย่อมจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนตำรวจตระเวนชายแดน เมื่อได้ชื่อว่าเป็นตำรวจก็น่าจะทำหน้าที่เยี่ยงผู้พิทักษ์สันติราษฎร์โดยทั่วไป คือ รักษากฎหมายบ้านเมือง จับกุมปราบปรามโจรผู้ร้ายต่างๆ ไม่น่าจะร่วมกับชาวบ้านสร้างโรงเรียนหลังคามุงแฝก ฝาไม้ไผ่ผ่าซีก หยิบซอลักเขียนกระดานดำเพื่อสอนหนังสือ เด็กอยู่ตามป่าตามดอยและท้องถิ่นทุรกันดารจะเข้าไปถึงได้ก็แต่ด้วยการเดินเท้า หากจะมากำหนดถึงว่าเด็กชาวเขาและเด็กในถิ่นทุรกันดาร ไกลคมนาคมนี้ ไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งหนตำบลใด คือ ส่วนหนึ่งของเด็กไทยในวันนี้ ซึ่งจะเป็นกำลังคนของชาติบ้านเมืองในวันหน้า เป็นทรัพยากรที่มีค่า และสำคัญที่บ้านเมือง ยิ่งกว่าทรัพย์สมบัติใดๆ โดยการจัดตั้งโรงเรียนการสอนหนังสือเท่านั้น

ที่จะเป็นช่องทาง หรือเป็นปัจจัยให้ชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมได้หลุดพ้นจากความโง่เขลา ไร้ศรัทธา ไร้ใจ และมีความยากจน เป็นพลเมืองดีและยังเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ประกอบทั้งตำรวจตระเวนชายแดนมีภารกิจรับผิดชอบ ซึ่งจำเป็นต้องปฏิบัติอยู่ตามป่าตามเขาและพื้นที่ทุรกันดารอันเป็นที่อยู่ของเด็กเหล่านี้ ฉะนั้น เนื่องแต่เหตุผลข้างต้นและเพื่อเป็นการขยาย การศึกษาชนบท ให้เข้าสู่หมู่บ้านชาวเขาและพี่น้องชาวไทยไกลคมนาคมในพื้นที่รับผิดชอบ เป็น การเสริมต่องานโรงเรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการอยู่ตามพื้นที่อีกส่วนหนึ่งตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้ริเริ่มจัดตั้งและดำเนินการ โรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมขึ้น การดำเนินงานในเรื่องนี้เป็นไปเพื่อมนุษยธรรม เป็นงานบุญงานกุศล โดยแท้ ซึ่งในปัจจุบัน โรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมเรียกชื่อว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การเรียกชื่อโรงเรียน

โรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมนี้มีการเรียกชื่อแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับ แหล่งที่มาของเงินก่อสร้างและวิธีการก่อสร้าง โดยสรุปแล้วจะเป็นการตั้งชื่อให้เกียรติแก่ผู้มีส่วน ร่วมในการจัดตั้งโรงเรียนนั่นเอง ซึ่งอาจแยกได้ดังนี้

โรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนบำรุง เป็นโรงเรียนซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยความเสียสละของ ชาวบ้านและตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ตามหมวดต่างๆ ทั้งในด้านการเงิน วัสดุและ แรงงานก่อสร้างเป็นโรงเรียนชั่วคราวพอเปิดสอนได้ ใช้วัสดุและแรงงานในหมู่บ้าน เมื่อไปสร้าง ณ ที่แห่งใหม่ก็ให้อันดับก่อนหลังต่อไปนี้

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสงเคราะห์ โดยโรงเรียนแบบนี้แทนที่จะเป็นโรงเรียนซึ่ง มีเจ้าหน้าที่หมวดตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้ร่วมก่อสร้างกับชาวบ้าน แต่เป็นโรงเรียนซึ่ง เจ้าหน้าที่กองกบกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขตต่างๆ ร่วมกับชาวบ้าน เป็นผู้บริจาคเงิน วัสดุ และแรงงานทำการก่อสร้าง ทั้งนี้เพื่อเสริมการปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่หมวดตำรวจตระเวนชายแดน ต่างๆ อาคารโรงเรียนเป็นแบบชั่วคราวมีการให้เลขอันดับก่อนหลังประจำทุกโรงเรียนเช่นเดียวกับ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุง

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนซึ่งกระทรวงศึกษาธิการให้เงินทุนในการสร้าง สภาพของโรงเรียนดีกว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุง และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สงเคราะห์

โรงเรียนมิตรตำรวจบำรุง ทั้งตำรวจตระเวนชายแดนและกระทรวงศึกษาธิการได้พยายาม สร้างโรงเรียนให้มากขึ้น แต่ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ดังนั้น ตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้จัดงานกุศล เพื่อหารายได้สร้างโรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคม

อาทิเช่น การจัดฉายภาพยนตร์ จัดการชมมวย ฯลฯ เนื่องจากเงินนี้ได้มาจากประชาชนผู้มีความเห็นใจและสนใจในการจัดตั้งโรงเรียน จึงได้ชื่อโรงเรียนแบบนี้ว่า โรงเรียนมิตรตำรวจบำรุง

โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเงินก่อสร้าง เป็นอาคารเรียนแบบถาวร สำหรับเด็กนักเรียนชาย

โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานเงินก่อสร้าง เป็นอาคารแบบถาวรสำหรับเด็กนักเรียนชาย

โรงเรียนในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นโรงเรียนที่พระองค์ท่านพระราชทานราชทรัพย์ส่วนพระองค์และมีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล ซึ่งจะได้รับพระราชทานชื่อโรงเรียน เช่น โรงเรียนสังวาลวิท โรงเรียนกัลยาณวัฒนา โรงเรียนอนันท์ โรงเรียนมหิดล โรงเรียนวลัย โรงเรียนสระปทุม โรงเรียนจุฬา-ธรรมศาสตร์ โรงเรียนมิตรมวลชน โรงเรียนไทยทูลฯ ฯลฯ

โรงเรียนที่ตั้งชื่อตามหมู่บ้าน เป็นโรงเรียนที่ทางตำรวจตระเวนชายแดนและประชาชนในพื้นที่ร่วมกันก่อสร้างอาคารและจัดครูตำรวจตระเวนชายแดน ไปสอนจะช้ชื่อโรงเรียนตามชื่อบ้านนั้นๆวิวัฒนาการ สี่ยุคแห่งการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตั้งแต่ พ.ศ.2499จนถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ซึ่งจัดแบ่งออกเป็น 4 ยุคดังนี้

1. ยุคเริ่มก่อตั้งหรือยุคบุกเบิกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (พ.ศ.2499-พ.ศ.2507)

ข้าพเจ้าได้ไปติดต่อกับท่าน ม.ล.ปิ่น มาลากุล ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และท่านอาจารย์อภัย จันทวิมล เพื่อเรียนกับท่านว่าข้าพเจ้าใคร่ขอแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ไปใช้ในการสอนหนังสือไทยแก่เยาวชนชาวเขา ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก และพูดภาษาไทยไม่ได้ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนาแตกต่างออกไป ท่านทั้งสองได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ตำราเรียนเหมาะสมกับเด็กชาวเขานั้นควรจะเป็นตำราเรียนในสมัยที่ท่าน พลเอก มังกร พรหมโยธี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เรียกตำราเรียน ค.ญ. เรณู ค.ช.ปัญญา เหมาะสำหรับเด็กที่ไม่รู้หนังสือไทย และสามารถเรียนรู้ได้เร็ว สามารถอ่านออกเขียนได้ภายใน 1-2 ปี ท่านได้ยกหนังสือเรียนดังกล่าวพร้อมด้วยอุปกรณ์การเรียนมาให้ และต่อมาภายหลังท่านได้ตั้งงบประมาณช่วยการศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นประจำทุกปี ท่านส่งเสริมและให้เหตุผลว่าเป็นการให้การศึกษานอกโรงเรียน หลังจากติดต่อกับกระทรวงศึกษาธิการเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าได้ไปพบ คุณปกรณ์ อังศุสิงห์ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในสมัยนั้น ได้ไปเรียนขอความช่วยเหลือ ขอเสื้อผ้าชุดนักเรียนชายหญิง และอุปกรณ์การศึกษาอันมี สมุด ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด ที่ใช้ในการศึกษาและเสื้อผ้าเหลือใช้ ผ้าห่มกันหนาวตลอดจนเสื้อผ้ากันหนาวไปแจกพ่อแม่และเด็ก

นักเรียนด้วย ก็ได้รับความกรุณาจากท่านเป็นอย่างดี และก็ได้รับการสนับสนุนเป็นประจำทุกๆ ปีต่อมา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แปรพระราชฐานครั้งแรก ไปประทับแรมที่พระตำหนักคอยบัวห้า ซึ่งกรมป่าไม้สร้างถวายเป็นคฤหาสน์หลังคอยสุเทพพระตำหนักภูพิงราชนิเวศน์ ยังไม่ได้สร้าง และได้เคยใช้สถานที่นี้ เป็นสถานที่รับรอง ดร.ชุกาโน อดีตประธานาธิบดีอินโดนีเซียเป็นพระราชอาคันตุกะ ระหว่างทางเสด็จพระราชดำเนินครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้นำเด็กนักเรียนชาวเขาเผ่าม้ง บ้านคอยปุย ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 มาเข้าเฝ้ารับเสด็จเมื่อรถพระที่นั่งผ่าน ได้ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีถวาย รถพระที่นั่งหยุด และได้รับสั่งถามผู้ตามเสด็จว่าใครเป็นผู้สอนให้เด็กชาวเขาร้องเพลง ทรงรับคำตอบว่า ตำรวจตระเวนชายแดน เป็นผู้สอน และได้มาตั้งโรงเรียนสอนชาวเขาเผ่าม้งที่คอยปุย และได้รับสั่งถามต่อไปว่าเป็นความคิดของใคร มีผู้กราบบังคมทูลฯ ว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ริเริ่ม ต่อมาได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดังกล่าวและได้รับพระมหากรุณาธิคุณตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วันหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปปฏิบัติหน้าที่เวรนายตำรวจราชสำนัก ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ได้ถวายรายงานตามระเบียบ ทรงรับสั่งถามเรื่องโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทรงถามถึงเหตุผลต่างๆ ข้าพเจ้าได้กราบบังคมทูลฯ อย่างย่อๆ ว่าคงจะต้องใช้เวลากราบบังคมทูลฯ นานพอสมควร ภายหลังเมื่อเสด็จกลับจากพระราชกิจแล้วได้โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าบนพระตำหนัก และได้ถวายรายงานโดยละเอียดถึงความเป็นมา และความจำเป็นที่ต้องตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อความมั่นคงและความปลอดภัยของชาติบ้านเมืองในอนาคต หลังจากนั้นเป็นต้นมาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่อง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2505 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานเงินให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เขต 5 ค่ายดารารัศมี อำเภอแม่ริน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเงิน 13,500 บาท สำหรับก่อสร้างโรงเรียนชาวเขาเผ่าห้า ที่บ้านแก่อมัน ตำบลแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนแห่งนี้ได้รับพระราชทานนามว่า โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 1 ต่อมาเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2509 ได้พระราชทานเงินอีก 20,000 บาท เพื่อก่อสร้าง “โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 2” สำหรับชาวเขาเผ่าม้ง ที่บ้านหนองหอย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริน จังหวัดเชียงใหม่ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 109-127)

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเงินให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ค่ายดารารัศมี จำนวน 30,000 บาท เพื่อก่อสร้างโรงเรียนสอนหนังสือชาวเขาเป็นครั้งแรกที่บ้านแม้วคอยปุย ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

โดยได้พระราชทานนามว่า โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 หลังจากนั้นได้พระราชทานเงินเพิ่มเติมอีกตามลำดับ เพื่อสร้างโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ รวมทั้งสิ้น 10 แห่ง

ในยุคบุกเบิกก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่ พ.ศ.2499-2507 เป็นเวลา 8 ปี นั้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีถึง 224 โรง อาทิ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บำรุงที่ 1 (เชียงราย พ.ศ.2499) โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ (เชียงใหม่ พ.ศ.2499)โรงเรียนเรศวรอุปถัมภ์ (ปราจีนบุรี พ.ศ.2499) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสงเคราะห์ (หนองคาย พ.ศ.2500)โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอนุเคราะห์ (เลข พ.ศ.2501) โรงเรียนชายแดนอนุสรณ์ (สงขลา พ.ศ.2503) โรงเรียนพิทักษ์ประชาสรรค์ (นราธิวาส พ.ศ.2505) เป็นต้น

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในยุคที่ 1 นี้ ได้มอบโอนให้กระทรวงศึกษาธิการรับไปดำเนินการต่อ จำนวน 190 โรง ยุบเลิกไปจำนวน 24 โรง เนื่องจากประชาชนย้ายถิ่นที่อยู่

2. ยุคขยายกิจการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (พ.ศ.2508-พ.ศ.2522)

เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2507 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักภูพิงราชินีเวศน์ และได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ไปยังชายแดนไทย พม่า ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทรงทราบว่าหน่วยตำรวจชายแดนได้จัดตั้งโรงเรียน เพื่อสอนหนังสือเด็กชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมขึ้นหลายแห่งในถิ่นทุรกันดารตามแนวชายแดน ด้วยพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณาต่อประชาชน และพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อตำรวจชายแดนดังนั้น พระองค์จึงทรงรับโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมที่ตำรวจชายแดนดำเนินการอยู่ไว้ในพระอุปการะตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2507 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานพระราชทรัพย์แก่กองกำกับการสนับสนุนทางอากาศ ตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวนเงิน 110,000 บาท เพื่อใช้ก่อสร้างโรงเรียนเป็นครั้งแรกจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวไลย บ้านหนองปลับ และโรงเรียนอนันท์ บ้านป่าละอู ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในระยะต่อมาได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อสร้างโรงเรียนเพิ่มเติมอีกโดยลำดับ อาทิเช่น โรงเรียนสระปทุม (ปราจีนบุรี พ.ศ.2508) โรงเรียนมหิดล (สงขลา พ.ศ.2508) โรงเรียนเพชรรัตน์ (ปราจีนบุรี พ.ศ.2510) โรงเรียนทัศนาวลัย (นครศรีธรรมราช พ.ศ.2511) โรงเรียนสมเด็จพระราชชนนี (สุรินทร์ พ.ศ.2518) และยังได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระนามเดิมให้เป็นชื่อโรงเรียนว่า โรงเรียนสังวาลวิท เรียงลำดับ 1-8

นอกจากจะพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโรงเรียนแล้ว ยังได้ทรงชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนข้าราชการบริพาร พ่อค้า ประชาชน ทูลเกล้าฯ ถวายเงินเพื่อก่อสร้างโรงเรียนเพิ่มเติมอยู่เสมอมา ได้พระราชทานชื่อโรงเรียนเหล่านี้ตามพระนาม หรือชื่อผู้บริจาคเงิน

ก่อสร้าง อาทิ โรงเรียนกัลยาณวัฒนา โรงเรียนเพชรรัตน โรงเรียนสุทษศิริโสภา โรงเรียนเบตต์คูแมน โรงเรียนกรุงไทย โรงเรียนจุฬารามศาสตร์ โรงเรียนอาโอยามา โรงเรียนศรีสมวงศ์ โรงเรียนทหารม้าอนุสรณ์ โรงเรียนภิรมย์ภักดี โรงเรียนกุรุสภา ฯลฯ ทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่สร้างขึ้นเป็นอาคารชั่วคราวเปลี่ยนเป็นอาคารถาวร โรงเรียนนี้มีชื่อว่าเป็น โรงเรียนพระราชทาน มีจำนวน 198 แห่ง สร้างด้วยเงินพระราชทานรวม 15,538,843.50 บาท

พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงมีต่อกิจการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน นี้เป็นอนุเอกอนันต์สุดจะพรรณนา ให้หมดสิ้นได้ ในการก่อสร้างโรงเรียนนั้น ทรงให้ก่อสร้างตามแบบแปลนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสะดวกต่อการรับโอนของกระทรวงศึกษาธิการและที่สำคัญประการหนึ่งคือ นอกจากอาคาร โรงเรียนแล้วทรงกำหนดให้สร้างบ้านพักครูไว้ด้วย เพื่อเป็นที่พักของครูตำรวจตระเวนชายแดน ไม่ต้องไปรบกวนชาวบ้าน เมื่อก่อสร้างเสร็จจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดโรงเรียนพระราชทานด้วยพระองค์เอง ในบางครั้งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จะตามเสด็จฯ ไปด้วย พร้อมทั้งได้พระราชทานคำแนะนำแก่ครูตำรวจตระเวนชายแดน เกี่ยวกับการศึกษาแผนใหม่ด้วย

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรียนแต่ละครั้ง พระองค์ได้พระราชทานสิ่งของประจำโรงเรียน ถูของขวัญสำหรับครูตำรวจตระเวนชายแดน เครื่องเขียน แบบเรียนและเครื่องแบบแก่นักเรียน สำหรับสิ่งของพระราชทานประจำโรงเรียนนั้นประกอบด้วยธงชาติ ภาพแผนที่ประเทศไทย พระพุทธรูป ฎปร. พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ตั้งไว้เคารพสักการบูชา ครูและนักเรียนจะได้ยึดมั่นและมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ นอกจากนั้นยังได้พระราชทานวิทยุทรานซิสเตอร์แก่ครูตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อรับฟังข่าวสารและหาความบันเทิง เนื่องจากอยู่ในท้องที่ทุรกันดารไกลคมนาคม ทรงมีความห่วงใยในสวัสดิการของครูตำรวจตระเวนชายแดนและในระยะต่อมาทรงมอบให้มูลนิธิสงเคราะห์ตำรวจตระเวนชายแดนและครอบครัวในพระบรมราชูปถัมภ์ (มส.ตชด.สว.) มอบเครื่องแบบหรือเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมรวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ครูตำรวจตระเวนชายแดนที่ทำงานครบ 1 ปี

นอกจากนักเรียนและครูตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีแล้วยังปรากฏว่า ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงเรียนแต่ละครั้งนั้นยังได้พระราชทานผ้าห่มนอนและยารักษาโรคแก่คนชรา พร้อมทั้งของเด็กเล่นให้แก่เด็กเล็กซึ่งมาเฝ้ารับเสด็จอีกด้วย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นอย่างยิ่ง เริ่มจัดตั้งหน่วยแพทย์อาสาในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือ พอ.สว. ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.2512 นั้น ตำรวจตระเวนชายแดนได้รับมอบหมายให้รับสนองพระราชประสงค์กำหนดหมู่บ้านที่ออกปฏิบัติงานตามโรงเรียนพระราชทานเป็นที่น่ายินดีว่า นักเรียนชาวเขาได้ช่วยทำหน้าที่เป็นล่ามแปลภาษาไทยระหว่างคนไข้และแพทย์ในการรักษาและจ่ายยา หลังจากมีการจัดตั้งเป็นมูลนิธิแพทย์อาสา สว. ได้พระราชทานยาให้กับโรงเรียน ไว้ใช้รักษาคนไข้ในหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี

เป็นที่ทราบและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในหมู่ตำรวจตระเวนชายแดนทุกชั้นยศว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีความห่วงใยในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นอย่างยิ่ง ได้รับสั่งกับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อยู่เสมอว่าถ้าเสด็จฯไปตามชายแดน ขอให้ไปเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้าง

ในปี พ.ศ. 2521 ข้าพเจ้าได้ทราบถึงโครงการวัสดุอุปกรณ์การสอน สำหรับครูโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมของตำรวจตระเวนชายแดนในพระอุปการะของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ศาสตราจารย์ ดร.สำเภา วรวงศ์ ณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดกล่องอุปกรณ์การศึกษาให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ภายหลังข้าพเจ้าได้ร่วมโครงการกับเพื่อนซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโท คณะครุศาสตร์ โดยอาสาเป็นฝ่ายจัดของต่างๆ

จากบาทความพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้อัญเชิญมานี้เป็นภาคหนึ่งของประวัติศาสตร์โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทำให้ทางด้านของกองบรรณาธิการได้ค้นคว้าข้อมูลโครงการของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยท่านศาสตราจารย์ ดร.สำเภา วรวงศ์และได้นำข้อมูล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพันธ์ ปัทมาคม ผู้บันทึกไว้ (6 กันยายน พ.ศ.2528) เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่ากองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างสมบูรณ์

ในช่วงระยะเวลา ปีการศึกษา 2510-2523 ในขณะที่ศาสตราจารย์ ดร.สำเภา วรวงศ์ ได้เป็นหัวหน้าภาควิชาและอาจารย์ประจำภาควิชาโสตทัศนศึกษา (แต่เดิมเรียกแผนกวิชา จนกระทั่งถึงปีการศึกษา 2525) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านได้เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชา Practicum in Audio-visual Education

ซึ่งในวิชานี้มีนิติตระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต และระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (มีจนถึงปีการศึกษา 2513) สาขาโสตทัศนศึกษา ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศาสตราจารย์ ดร. สำเภา วรวงศ์ เป็นผู้ก่อตั้ง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2505) ได้สังเกตเห็นว่าวิชาดังกล่าวเป็นวิชาที่จำเป็นและสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้นิสิตที่กำลังจะจบการศึกษาได้ออกฝึก

ปฏิบัติงานเป็นการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ได้ประสบการณ์จริง อาจารย์จึงได้ริเริ่มโครงการนี้ขึ้น โดยได้พิจารณาว่าตำรวจตระเวนชายแดนในเขตต่างๆ ทั่วประเทศ ที่อยู่ในการกำกับดูแลของทาง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนกรมตำรวจเป็นตำรวจที่ต้องดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขต ชายแดนแล้วยังต้องมีหน้าที่สอนหนังสือโรงเรียนต่างๆ ในเขตชายแดนที่ไม่มีครูคนโดยอมไปสอน เพราะเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้เขตอันตรายแดนผู้ก่อการร้าย โรงเรียนเหล่านั้นประกอบด้วยโรงเรียน ต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับพื้นที่ชายแดน ถ้าอยู่บนเขาใกล้ที่อยู่อาศัยของชนชาวเขาก็เรียกว่า โรงเรียนชาวเขา แต่ถ้าอยู่ชายแดนที่มีประชาชนก็เรียกว่า โรงเรียนประชาชน ไกลคมนาคมโรงเรียนเหล่านี้เกิดขึ้นได้ ด้วยพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่พระองค์ได้ทรงตระหนักถึงความ ทุกข์ยากของประชาชนและทรงเล็งเห็นความสำคัญของการไม่รู้หนังสือของประชาชนทรงมีความ ห่วงใยในพสกนิกรของพระองค์ จึงได้ทรงรับโรงเรียนเหล่านี้ไว้ในพระราชูปถัมภ์

ด้วยความคิดคำนึง และเล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญตลอดจนได้ตระหนักถึง พระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ศาสตราจารย์ ดร.สำเภา วรวงูร จึงได้ ร่วมกับคณาจารย์ในภาควิชาฯ และนิสิตที่เรียนวิชาดังกล่าวข้างต้น ก่อตั้งโครงการเพื่อช่วยเหลือขึ้น โดยให้ชื่อโครงการนี้ว่า โครงการจัดหาอุปกรณ์การสอนและฝึกอบรมครูโรงเรียนชาวเขาและ โรงเรียนไกลคมนาคมของตำรวจตระเวนชายแดนในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรม ราชชนนี โครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรกเมื่อปีการศึกษา 2510 โดยภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและได้ให้ความช่วยเหลือทุกอย่างที่ซึ่ง นอกเหนือจากภาควิชาจะทำได้และโครงการนี้ได้ทำงานร่วมกันระหว่างภาควิชาและตำรวจตระเวน ชายแดนเรื่อยมา ถึงแม้ว่าท่านศาสตราจารย์ ดร.สำเภา วรวงูร จะเกษียณอายุราชการไปแล้วเมื่อ ปีการศึกษา 2523 แต่ท่านก็ยังคงทำเรื่อยมาในลักษณะโครงการอาสาสมัครและผลจากโครงการนี้เองทำให้ได้งบประมาณพอจนจัดตั้งโรงเรียนโสตทัศนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพระ อุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ขึ้นที่บ้านอินทนิล ตำบลบางขัน อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

เพื่อระลึกถึงศาสตราจารย์ ดร.สำเภา วรวงูร ที่ท่านได้ปฏิบัติภารกิจ อันเป็นประโยชน์ อันสำคัญต่อการศึกษาของชาติ เอื้ออำนวยประโยชน์ทางการศึกษาให้กับเด็กน้อยตัวเล็กๆ ที่อยู่ ห่างไกลและขาดโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสได้เล่าเรียนในโรงเรียนที่มีครู ถึงแม้ว่าจะเป็นครู ตำรวจตระเวนชายแดน แต่ก็เป็นครูที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักการวิธีการสอนและรู้จักใช้ อุปกรณ์และเครื่องมือที่จะใช้ด้วย โดยโครงการได้มีการจัดให้ทั้งความรู้ด้วยการฝึกอบรมและจัดหา อุปกรณ์ให้ เพื่อครูตำรวจตระเวนชายแดน จะได้นำความรู้และนำอุปกรณ์ที่ได้รับนั้นไปผลิตสื่อด้าน

การสอนได้ด้วยตนเองบทความนี้จะขอเล่าจากความทรงจำที่ได้ร่วมปฏิบัติงานมานับตั้งแต่โครงการนี้ได้เริ่มขึ้นจึงได้เห็นและจดจำงานที่ท่านอาจารย์ได้ทำไปเพื่อประโยชน์ของชาติ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ครูโรงเรียนชาวเขาและโรงเรียนประชาชนไกลคมนาคมของตำรวจตระเวนชายแดน ได้รับในสิ่งต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การสอนสำเร็จรูปสำหรับใช้ประกอบการสอนการเรียนในชั้นประถมศึกษา ของโรงเรียนต่างๆ ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน
2. ชุดเครื่องมือและวัสดุสิ้นเปลืองสำหรับให้ครูตำรวจตระเวนชายแดน ได้ผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนระดับประถมศึกษาบางอย่างด้วยตนเอง
3. การฝึกอบรมวิธีการผลิตและวิธีใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนต่างๆ
4. เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
5. เพื่อบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจแก่ครูตำรวจตระเวนชายแดนในด้านการสอนในโรงเรียนชาวเขาและโรงเรียนประชาชนไกลคมนาคม

ผู้เข้ารับการอบรม

ตั้งแต่เริ่มโครงการในปีการศึกษา 2510 ได้อบรมครูโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม ของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 2,3,4,5,6,7,8 และ 9 ครบทุกเขต ประมาณ 176 โรงเรียน ครูที่เข้ารับการอบรมในแต่ละครั้ง ครั้งละ 2 เขต ประมาณ 44 โรงเรียนและผู้เข้ารับการอบรมครั้งละประมาณ 130 คน เป็นประจำทุกปี

การฝึกอบรม

มีการบรรยาย ฝึกปฏิบัติร่วมกันระหว่างนิสิตภาควิชาโสตทัศนศึกษา กับครูตำรวจตระเวนชายแดน และเมื่อสิ้นสุดการอบรมจะมีการจัดแสดงผลงานของครูตำรวจตระเวนชายแดน โดยอบรมครั้งละ 5 วัน ระหว่างเดือนเมษายน หรือพฤษภาคม ของทุกๆปี ที่จัดการอบรมและเมื่อสิ้นสุดการอบรมแล้วทุกครั้งจะมีการมอบชุดอุปกรณ์ให้กับโรงเรียนทุกโรงเรียน ในชุดอุปกรณ์จะจัดทำเป็นรูปกระเป๋าแบบเจมสบอนด์สวยงามที่บรรจุอุปกรณ์เครื่องเขียน เครื่องมือที่เหมาะสมจะเป็นอุปกรณ์การผลิต เช่น สี ปากกา พู่กัน ฯลฯ จนครบพอที่ครูจะนำไปทำอุปกรณ์ต่อได้ ด้วยกระเป๋าสวยงามที่มอบให้พร้อมอุปกรณ์นี้เองในบางครั้งเรายังพบว่า ครูตำรวจตระเวนชายแดน เอากระเป๋าใส่ข้าวของเพื่อเข้าเมืองในบางครั้งก็มี

เงินทุน

ในการอบรมแต่ละครั้งเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญของนิสิตทุกคนจะช่วยกันจัดหาเพื่อนำมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายจะต้องหาให้พอเพียง ถ้าไม่พอทั้งอาจารย์และนิสิตก็ช่วยกัน

ออกด้วยความเต็มใจอย่างยิ่งและในบางครั้งบางคราว โครงการก็ได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชทานพระอุปการะและเป็นปีที่อาจารย์ได้เงินสนับสนุนมากที่สุด ถือเป็นประวัติกิจการของโครงการ คือ เป็นปีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเริ่มพระราชทานความช่วยเหลือโครงการนี้อย่างจริงจัง ความร่วมมือจากผู้บริหารมากมาย และยังได้รับหนังสือที่ทรงบริจาคพร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ได้จัดหาไปมอบให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอย่างมากมายเป็นประวัติกิจการนี้..

3. ยุคพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นแหล่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบยั่งยืน (พ.ศ.2523-พ.ศ.2541)

อย่างเราๆ นั้นมีโอกาสที่ดีมาก มีอาหารการกินที่ดีทุกอย่าง อยากทำอะไรก็ได้และยังมีโอกาสได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งนักเรียนเหล่านั้นจะได้รับการศึกษาจะไม่ถึงระดับที่เราได้ ส่วนที่เราได้รับก็เป็นการพิเศษได้โอกาสดีกว่าคนอื่น ก็เท่ากับประชาชนทั้งชาติสนับสนุนมาให้ทุนมาให้ศึกษาได้ถึงระดับอุดมศึกษา ก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องทำอะไรตอบแทนเพื่อให้ผู้ร่วมชาติที่สนับสนุนได้มีโอกาสที่ดีขึ้นกว่านี้...

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นดังพระราชดำรัสข้างต้นที่จะช่วยเหลือราษฎร โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ยังไม่มีโอกาสหรือที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารให้มีชีวิตที่ดีขึ้น จากประสบการณ์ที่ทรงได้รับในระหว่างการตามเสด็จพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารทั่วทุกภาคของประเทศไทย และจากการทรงปฏิบัติหน้าที่สนองพระเดชพระคุณ ทำให้พระองค์ทรงพบเห็นปัญหาความยากจน ความขาดแคลนอาหารและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ประชาชนเป็นโรคขาดสารอาหารและสุขภาพอ่อนแอเจ็บป่วยไม่แข็งแรง ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดี โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ดังนั้นเมื่อทรงสำเร็จการศึกษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงเริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2523 โดยทรงทดลองทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองแจ่ง จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านทุ่งศาลา จังหวัดราชบุรี และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคอกอ้ายเผือก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีพระราชดำรัสถึงการเริ่มทรงงานในครั้งนั้นว่า

ในระยะแรกเริ่มขึ้นด้วยความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องวิธีการที่จะพัฒนาบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร เมื่อแรกเริ่มคือประมาณเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2522 ถึง พ.ศ.2523 ประมาณนั้น ได้มีความสนใจในเรื่องนี้ แต่ว่ายังไม่ได้มีความรู้ในหลักการและวิธีการที่จะปฏิบัติมากนัก จึงหา

โอกาสที่จะศึกษา โดยขออาศัยโรงเรียนในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดน เป็นแหล่งที่ศึกษา เพราะเห็นว่าโรงเรียนในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดนนั้น นับว่าเป็นโรงเรียนในเขตท้องถิ่นที่ห่างไกลการคมนาคมและมีภาวะที่ยากลำบากต่างๆ ในตอนเริ่มต้นก็มุ่งไปในแง่ที่ว่า ทำอย่างไรเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนอย่างนั้น จะมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะสร้างเสริมสติปัญญาเพื่อการศึกษาและพัฒนาตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคและสังคมสืบต่อไป ในการจัดการก็ได้ทดลองเริ่มด้วยการให้การศึกษาและช่วยเหลือในทางด้านเกษตร อยากรให้เป็นพืชผักหรืออุปกรณ์แล้วให้นักเรียนมาทำการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่อ่อนแอกว่าอีกทางหนึ่ง อาหารที่จะให้รับประทานนั้นเป็นอาหารที่ได้มาจากผลิตผลของนักเรียนผู้รับประทาน ซึ่งอาจจะได้ผลช้า แต่ก็ เป็นวิธีหนึ่งซึ่งจะได้รับอาหารและคิดว่าจะได้รับประโยชน์เป็นผลพลอยได้ที่สำคัญ คือ ความรู้ทางด้านการเกษตรและด้านโภชนาการ ซึ่งจะ เป็นวิชาติดตัวไปจนนักเรียนเหล่านั้นเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และได้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม วิธีการใหม่ๆ เหล่านี้ อาจจะนำมาช่วยในการครองชีพได้มากที่สุดทีเดียว (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 122)

เป้าหมายต่างๆ ที่รวมอยู่มีหลายอย่าง อาทิเช่น อยากรจะให้ได้รับความรู้ทางด้านวิชาการทางด้านหนังสือดีขึ้น อีกทั้งให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และเมื่อมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงก็จะมี ความสามารถในการศึกษาสูงขึ้นไปอีก หรือว่ามีความสามารถ มีแรงที่จะประกอบอาชีพได้ดียิ่งขึ้น

โดยที่ถือว่าโรงเรียนนี้เป็นศูนย์กลางของชุมชนแห่งหนึ่ง ถ้าเราสามารถทำให้คนรุ่นใหม่ในสังคม คือ นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียน และพวกผู้ปกครองที่จะมาดูแลช่วยมาเห็น มีความรู้ทางด้านเทคนิคทางการเกษตรอย่างใหม่ที่ทางราชการตั้งใจจะส่งเสริมตั้งแต่ในวัยเด็ก วัยเรียน เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่เขาจะได้รับการฝึกหัดให้ทำตามแบบตามแผนอย่างใหม่ ซึ่งจะมีประสิทธิภาพ มากกว่าที่เคยทำมาหรือว่าจะได้มีความคุ้นเคยในการติดต่อกับทางราชการ เมื่อมีข้อขัดข้องอะไรจะได้ปรึกษาหารือกันได้อย่างง่ายขึ้น และผู้ปกครองคนในหมู่บ้านเองเมื่อมีปัญหาขัดข้องอะไรก็จะได้รู้ได้แน่ว่าจะมีที่ที่จะมาหา ได้แก่ ที่โรงเรียน ซึ่งครูจะได้เป็นส่วนที่จะช่วยเหลือได้มากที่สุด

เมื่อดำเนินการพัฒนาไปได้ระยะหนึ่ง จึงมีพระราชดำรัสถึงการพัฒนาอื่นๆ เพิ่มขึ้นตามมา ดังนี้

ในการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นมีอยู่หลายๆ ด้านด้วยกัน ทั้งในด้านการทำมาหากินในด้านสุขภาพอนามัย และการศึกษา การส่งเสริมคุณภาพของการศึกษา เป็นการหาทางให้เกิดความเท่าเทียมกันในโอกาสที่จะได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในเมื่อบุคคลที่เคยอยู่ในสภาพแร้นแค้นและยากจน สามารถพัฒนาตนเองขึ้นได้นั้น ก็จะมีส่วนทำให้ประเทศมีความมั่นคงและพัฒนาขึ้นต่อไป ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของโครงการคือ เรามีการอบรมครูหรือมีวิทยากรที่มา

ให้แนวความคิดต่างๆ แล้วตัวครูเหล่านี้จะเป็นแกนในการถ่ายทอดต่อไป เพราะฉะนั้นถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญ

จึงมานั่งในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนั้นเป็นไปด้วยดี เนื่องด้วยอัตรากำลังของตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ในแต่ละโรงเรียนนั้นมีจำนวนน้อย ก็ได้อาศัยอาจารย์จากกรมการศึกษาให้แนวคิดต่างๆ ในการทำงาน อาจจะเรียกได้ว่ามีเทคนิค วิธีการ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่คนในวงการศึกษาเขาค้นมาใหม่ๆ เมื่อกาลผ่านไป 10 ปี ความเปลี่ยนแปลงของประเทศมีมากขึ้นอย่างที่เรารู้ได้ชัดๆ เป็นตัวเลข อาจจะดูง่าย ๆ เช่น เรื่องเศรษฐกิจ การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การเจริญขึ้นของธุรกิจ เป็นต้น ถึงแม้ว่าแหล่งปฏิบัติงานของเราจะอยู่ไกลแต่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับผลกระทบซึ่งไม่ใช่เป็นผลกระทบที่มีดีเสมอไป เป็นผลกระทบทั้งดีและไม่ดี จึงเป็นเหตุให้คิดว่า จะมีอะไรทำเพิ่มเติมในส่วนของเราได้ กับบุคคลในความอารักขาดูแลของเรา คือ ด้านของความรู้ความสามารถ การศึกษา เมื่อบ้านเมืองเจริญก้าวหน้ามากขึ้นก็เป็นโอกาสให้บุคคลต่างๆ ได้สามารถพัฒนาตัวเองและสร้างฐานะให้ดียิ่งขึ้น บ้านเมืองเหตุการณ์เปิดโอกาสให้มีความก้าวหน้าแต่เราก็ต้องกลับมาข้อนคิดว่า บุคคลในความอารักขาของเรานั้น สามารถที่จะพัฒนาก้าวหน้าไปตามโอกาสที่เปิดให้หรือเปล่า (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 122-123)

เป็นสาเหตุให้อยากจะลองตั้งโครงการอีก 2 โครงการหลัง ได้แก่ การพยายามที่จะให้นักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนของเราได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้นกว่าระดับประถมศึกษาซึ่งเราคิดกันมาแต่ก่อนว่าเป็นระดับที่พอสมควรและเบ็ดเสร็จในตัว ในเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปแค่นี้จะพอหรือไม่ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องจะคิด อย่างน้อยส่วนหนึ่งที่พอทำได้ในทรัพยากรที่มีอยู่หมายความว่า เท่าที่จะพอมีเงินทองมีทุนอยู่ ก็จะช่วยให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ตามกำลังความสามารถ การที่นักเรียนได้เรียนต่อนั้น ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง คือ เมื่อมีความรู้มากขึ้นควรมีโอกาสที่จะได้เลือกงานอาชีพที่จะเลี้ยงตัว ที่จะทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง และทำประโยชน์ให้กับคนอื่นได้มากขึ้น (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 123)

ส่วนนักเรียนอีกส่วนหนึ่งนั้น เราที่ทำงานอยู่ก็คงจะรู้จักเด็กและเห็นได้ชัดๆ ว่าบุคคลหรือเด็กเหล่านี้จะเป็นด้วยสติปัญญาและการเตรียมพร้อมตั้งแต่เล็กมาก็ตาม ฐานะทางเศรษฐกิจหรือว่าฐานะทางการเมืองและสังคมไม่เปิดโอกาสใดๆ ให้เขาได้ไปศึกษาต่อในระดับมัธยมหรืออย่างน้อยในช่วงนี้ไม่ทันการณ์ ก็อยากจะให้อะไรกับเขา เป็นส่วนเพิ่มเติมขึ้นมา แม้อาจจะเล็กน้อยแต่ก็ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ เรื่องของการฝึกฝนให้กระทำอาชีพได้ขึ้น

จุดมุ่งหมายของเรื่องนี้ก็มี 2 ส่วน ส่วนหนึ่งที่เขามาสอนให้กับนักเรียนเล็กๆ นั่นก็ตั้งใจให้เป็นเหมือนงานศิลปศึกษาหรือหัตถศึกษาของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งเราๆ สอนอยู่ เป็นครูสอน

หมดทุกวิชา อาจจะนึกไม่ออกถึงการประดิษฐ์ การทำงานอย่างที่แปลกๆ ออกไป ทางเขาก็มาสอนก็ไม่ได้มุ่งว่าเป็นของให้ซื้อขายได้ เพราะว่าเราก็คงต้องรู้เข้าใจว่านักเรียนยังเล็กๆ อยู่ ทักษะในการทำงาน หรือความสามารถ หรือฝีมือนั้นก็ยังไม่เข้าขั้น แต่ว่าอันนี้เป็นการศึกษาให้รู้จักใช้มือใช้กล้ามเนื้อในการทำงานละเอียดๆ เป็นการฝึกนิสัย ฝึกสมาธิ ฝึกความตั้งใจ และลักษณะที่ชอบในเรื่องเชิงศิลปะ หรือทำงานต่างๆ มาก่อน พอถึงนักเรียนชั้นโตขึ้นมาและศิษย์เก่า นั้น ก็มีความตั้งใจว่าบางคนหรืออาจจะเป็นคนส่วนมากทีเดียว ที่ไม่มีโอกาส ไม่มีความสามารถที่จะเรียนต่อในชั้นสูงได้ ก็จะสามารถใช้วิชาที่ได้รับการสอนนี้ไปประกอบอาชีพ เป็นส่วนหนึ่งที่จะหาเลี้ยงครอบครัวได้ขึ้น (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 123-124)

งานที่เรียกว่าอนุรักษ์ธรรมชาติ นั้น ก็ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้ศึกษารูถึงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติว่าจะมีประโยชน์อย่างไรกับเรา และในเรื่องของสภาพแวดล้อมนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้มีความเดือดร้อนต่างๆ มากขึ้น เช่น อาจจะน้ำท่วมหรือว่าน้ำแล้งกะทันหันนั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะว่าในเรื่องของพืชธรรมชาติป่าไม้ หรือดินถูกทำลายไป เพราะฉะนั้นถ้าเราศึกษาให้ดีถึงเรื่องพวกนี้หาวิธีแก้ไข ก็จะสามารถทำให้อต่อไปเราได้รักษาสมบัติของตนเองเอาไว้ได้ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 124)

ที่เพิ่มเรื่องของการสหกรณ์เข้าไปนั้น สำหรับนักเรียนก็เป็นการฝึกหัดให้ใช้ระบบทำงานด้วยการร่วมกัน เพื่อที่จะได้ไม่เสียเปรียบผู้อื่น ได้ฝึกความละเอียด ความถี่ถ้วน ในเรื่องของการเขียนบันทึกของการทำบัญชี แล้วต่อไปเมื่อนักเรียนเติบโตขึ้นก็จะคุ้นเคยกับระบบนี้ แล้วก็เป็นการฝึกสหกรณ์ของหมู่บ้าน ของอำเภอ ของจังหวัดต่อไป โดยที่มีความรู้ ความเข้าใจอย่างดี ในการที่ว่าถ้าเราจะซื้ออะไรมาใช้นั้น ถ้ารวมกันซื้อ ก็จะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายหรือในการจะขายส่งผลิอะไรขึ้นมา ถ้ารวมกันนั้นก็จะได้ดียิ่งขึ้น และเป็นการฝึกการทำงานร่วมกันในรูปของกรรมการ ซึ่งต่อไปก็จะมีกรรมการอะไรได้อีกหลายๆ อย่าง

อย่างเรื่องที่ว่าโครงการไอโอดีนนั้น ได้เห็นว่าทางราชการก็มีความพยายามที่จะแก้ปัญหาอันนี้ ซึ่งมีอยู่ แล้วก็เพิ่มมาแก้ไขบ้าง

ก็มีโครงการแม่และเด็ก ซึ่งจะพยายามดูแลครอบครัวของนักเรียนตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดมาเป็นเด็กหรือเป็นเด็กนักเรียนต่อไป แล้วก็อย่างที่ทำโครงการแม่และเด็กนี้ เพื่อป้องกันโรคต่างๆ เพื่อให้เด็กแข็งแรงมาตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์มารดา หรือว่าโรคอื่นๆ ที่พบมาก คือ เรื่องของเลือดจาง ก็อาจอาศัยผ่านนักเรียนและเข้าถึงครอบครัว พวกครูก็ไปช่วยดูแลแนะนำสุขภาพ แนะนำเพิ่มพวกวิตามิน หรือยาบำรุงให้ดีขึ้น พวกเรื่องโลหิตจาง ก็อาจจะให้เพิ่มเติม โดยที่ร่วมมือกับทางสาธารณสุข อย่างนี้เป็นต้น (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 124)

จากพระราชโองการและพระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานให้แก่คณะบุคคล ตามที่ได้ัญเชิญมานี้จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงติดตามและเอาพระทัยใส่ในงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตลอดถึงการพัฒนาคูณภาพชีวิตของเด็กและผลงานในถิ่นทุรกันดารอย่างต่อเนื่อง

โครงการตามพระราชดำริในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับทราบ และเข้าใจงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อย่างลึกซึ้ง จึงทรงเลือกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นที่ทดลองโครงการ หรือเป็น LAB ส่วนพระองค์ และในเวลาต่อมาทรงริเริ่มโครงการเพื่อช่วยเหลือคนชนบทที่ด้อยโอกาสอีกหลายโครงการ ซึ่งทุกโครงการนับว่าเป็นโครงการยุคใหม่ที่ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักวิชาการ และข้อเท็จจริงเพื่อการแก้ไขปัญหาถึงต้นเหตุ มีการบูรณาการเครื่องมือและวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เป็นระบบและครบวงจร สามารถไปสู่การปฏิบัติที่แก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงเมื่อปี พ.ศ.2523 ซึ่งนับว่าเป็นปีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระเมตตาทรงช่วยเหลือราษฎร โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสหรือในท้องถิ่นทุรกันดาร ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีพระราชดำริว่า หากทุกคนสุขภาพไม่ดี เจ็บไข้ได้ป่วย ไม่แข็งแรง จะไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดี และถ้าเป็นเด็กนักเรียนก็ไม่สามารถเรียนหนังสือได้ดี ดังนั้น ในการเริ่มต้นงานพัฒนาพระองค์จึงทรงเริ่มงานโภชนาการและสุขภาพอนามัยเป็นอันดับแรกและต่อเนื่องอีกหลายโครงการ นับจนถึงปัจจุบันนี้รวมทั้งสิ้น 8 โครงการ

1. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

โครงการแรกที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2523 โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน ครูและผู้ปกครอง ร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียน แล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวัน โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเงิน สิ่งของ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุ อุปกรณ์การเกษตรและอุปกรณ์การประกอบอาหารให้โรงเรียนในโครงการ การดำเนินงานของโครงการนี้นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้ว ยังทำให้เด็กนักเรียนได้รับความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทำการค้นคว้าและวิจัยวิธีการที่จะสามารถส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพดีและมีอาหารบริโภคที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เด็กมีสมาธิสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนได้เรียนรู้และลงมือปลูกผักเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำผลผลิตกลับมาประกอบเป็นอาหาร ซึ่งทรงให้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเกษตรเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอน มีครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ให้ความรู้ คำแนะนำและดูแล

จากการดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เป็นผลให้เด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้รับอาหารกลางวันที่พอเพียงและมีคุณภาพ ไม่ต้องไปจัดหาซื้อจากภายนอก เป็นการประหยัดเงิน ของผู้ปกครอง และพบว่าจากผลการดำเนินการตามโครงการส่วนพระองค์นี้ สามารถลดอัตราทุพโภชนาการในเด็กก่อนวัยเรียน และเด็กวัยเรียนได้

2. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงปัญหาของโรคคอพอกเนื่องจากการขาดสารไอโอดีน ทั้งจากรายงานของกระทรวงสาธารณสุข และจากการที่พระองค์ทรงพบเห็นในระหว่างเสด็จฯ เยี่ยมเด็กนักเรียนโรงเรียน จึงมีพระราชดำริที่จะดำเนินการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้ โดยเสริมการทำงานของกระทรวงสาธารณสุข โครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2533 โดยคาดหวังว่า หากมีการดำเนินงานควบคุม และป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

โครงการตามพระราชดำรินี้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน เป้าหมาย โดยเฉพาะนักเรียนในพื้นที่ที่มีการระบาดของ ได้รับการดูแลควบคุมป้องกันโรคขาดสารไอโอดีนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาประเทศในส่วนรวม

3. โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลภาวะโภชนาการของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์และทารกแรกเกิด ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตที่สุดในวงจรชีวิต การขาดสารอาหารของแม่ที่ตั้งครรภ์ จะส่งผลทำให้ทารกในครรภ์และทารกแรกเกิดมีภาวะโภชนาการบกพร่อง ดังจะเห็นได้จากน้ำหนักแรกคลอดของทารกจะต่ำกว่า 2,500 กรัม ทารกเจริญเติบโตและมีพัฒนาการชะงักงัน รวมทั้งความสามารถในการเรียนรู้ต่ำ มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อและเสียชีวิตสูง เป็นเด็กแคระแกร็น น้ำหนักตัวน้อย เมื่อเติบโตเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ก็จะเป็นหนุ่มสาวที่ขาดสารอาหาร เป็นแม่ตั้งครรภ์ที่น้ำหนักตัวน้อย ส่งผลให้ทารกในครรภ์ขาดสารอาหารต่อไป จึงมีพระราชดำริในการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการโครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดารขึ้นในปี พ.ศ.2539 เพื่อช่วยให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการได้เต็มศักยภาพเป็นคนที่มีความคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

4. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา

โครงการนี้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2526 เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งประสบกับความขาดแคลนในหลายๆ ด้าน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ อย่างถูกต้องด้วยวิธีการและเทคโนโลยีที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจใน

วิชาการอย่างดี พร้อมทั้งจะไปศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ และช่วยให้ครู ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งไม่ได้มีอาชีพครูโดยตรง ทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้พยายามเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้แก่ครู ด้วยการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการจัดการเรียน การสอนและการศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มคุณภาพของครูให้สูงขึ้น พร้อมทั้งสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครู เช่น การเปิดโอกาสให้ครูได้สอบเลื่อนขั้นเป็นสัญญาบัตร และพระราชทานทุนแก่ครูตำรวจตระเวน ชายแดน เพื่อศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพระราชทาน ทุนการศึกษาแก่บุตรครู เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครูตำรวจ ตระเวนชายแดน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา และทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์ เพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเพื่อเกื้อหนุนให้การเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจัดหาซื้อหนังสือที่เป็นประโยชน์พระราชทานแก่ห้องสมุดของโรงเรียน เพื่อเอื้ออำนวยและสร้างความทัดเทียมให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ถิ่นทุรกันดาร รวมทั้งค้นคว้าหา ความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากการฟังบรรยายในห้องเรียนได้ ปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนประมาณ 28,000 คน ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้

กิจกรรมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสำหรับการศึกษา

เป็นที่ทราบกันว่าในรอบสิบปีที่ผ่านมา เป็นยุคของเทคโนโลยีสื่อสาร สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาค้นคว้าและวิจัย เพื่อหาแนวทางให้เด็กและเยาวชน ได้รับรู้ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ นอกเหนือไปจากตำรา โทรทัศน์และวิทยุ ทรงจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ ให้แก่โรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การค้นคว้าข้อมูล และรับรู้ว่าข่าวสาร จากโลกภายนอก โดยผ่านระบบสื่อสารคอมพิวเตอร์ ซึ่งทรงเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2538 ภายใต้ โครงการชื่อ โครงการเทคโนโลยีสื่อสารข้อมูลสำหรับการศึกษาในโรงเรียนชนบท ทรงใช้พระราช ทรัพย์ส่วนพระองค์ในการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ปัจจุบันมีโรงเรียนประมาณ 65 โรงเรียนที่อยู่ ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาดังกล่าว นอกจากนี้พระองค์ยังโปรดฯ ให้มีครูสอนด้านคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยี การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction: CAI) และการ เชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน และการฝึกทักษะในด้านนี้

กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพบว่าปัญหาของการเรียนการ สอนวิทยาศาสตร์ในถิ่นทุรกันดาร คือ การขาดแคลนครูผู้สอน รวมทั้งขาดอุปกรณ์ประกอบการ สอนที่จำเป็นบางอย่าง ดังนั้น จึงทรงจัดทำโครงการชื่อ โครงการวิทยาศาสตร์และการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2542 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้าน ความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และสามารถนำมา ประยุกต์ใช้เพื่อเป็นประโยชน์แก่การครองชีพ

โปรดให้จัดทำโครงการวิทยาศาสตร์ ค่ายวิทยาศาสตร์ และการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันมีโรงเรียนที่อยู่ในโครงการทดลอง 11 โรงเรียน ในพื้นที่จังหวัดน่านและสกลนคร พระองค์ยังมีพระราชดำริให้ขยายขอบเขตการศึกษาวิทยาศาสตร์ในระดับสูงขึ้นไปสำหรับโรงเรียนดังกล่าวในพื้นที่ตัวอย่างด้วย

5. โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน อีกทั้งพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง สามารถแข่งขันและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับเด็กในที่อื่นๆ ทรงประจักษ์ว่าเด็กนักเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นทุรกันดาร เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงได้ เนื่องจากทางบ้านมีฐานะยากจน และตามชายแดนมักไม่มีโรงเรียนมีเปิดสอนในระดับสูง จึงมีพระราชประสงค์จะพระราชทานพระราชานุเคราะห์ให้นักเรียนเหล่านั้น ได้มีโอกาสศึกษาต่อตามระดับสติปัญญาและความเหมาะสม จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินโครงการนี้ขึ้นในปี พ.ศ.2531 จนถึงปัจจุบัน

6. โครงการฝึกอาชีพ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการในปี พ.ศ. 2531 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอาชีพให้กับนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งยังเป็นการเรียนรู้วิธีการนำวัฒนธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เกิดทักษะพื้นฐานในการสร้างอาชีพได้ในอนาคต นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้มีเด็กนักเรียนในโรงเรียนและนักเรียนที่จบประถมศึกษาแล้ว แต่ไม่อาจศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปได้ จึงทรงให้มีการฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับท้องถิ่นนั้นๆ ในระยะแรกให้จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพนักเรียนเก่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้นภาคละ 1 ศูนย์ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการชีวิตศึกษา รับสนองพระราชดำริ เพื่อให้เยาวชนมีวิชาชีพติดตัวและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

7. โครงการส่งเสริมสหกรณ์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นว่า ควรปลูกฝังหลักการสหกรณ์แก่เด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากโรงเรียนก่อนเป็นอันดับแรก จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในกลุ่มเด็กนักเรียน ตลอดจนครูและประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปลูกฝังให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น จึงมีพระราชกระแสแก่อธิบดีกรมตำรวจ ณ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านภูต่าง อำเภอบ้านโลก จังหวัดอุดรดิตถ์ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 ให้ดำเนินการสหกรณ์ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และมีพระราชกระแสแก่อธิบดีกรม

ส่งเสริมสหกรณ์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2534 ให้ส่งเสริมวิธีสหกรณ์ให้แพร่หลายไปยังเด็กนักเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงได้เริ่มดำเนินการโครงการส่งเสริมสหกรณ์ ตั้งแต่ พ.ศ.2534 เป็นต้นมา

8. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นของส่วนรวมที่ทุกคนต้องร่วมกันใช้อย่างประหยัดและต้องช่วยกันบำรุงรักษา แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทรัพยากรดังกล่าวถูกบุกรุก ทำลายและถูกใช้โดยการขาดการบำรุงรักษา ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลดลง พื้นที่สภาพเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศน์และความหลากหลายทางชีวภาพที่ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับและมีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญเกิดจากขาดความตระหนักและไม่เห็นคุณค่าของทรัพยากร และใช้อย่างไม่ถูกวิธี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คืนสู่สมดุลโดยเร็วที่สุด แนวทางหนึ่งที่มีพระราชดำริคือ การให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสในการศึกษาค้นคว้าและการวิเคราะห์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสภาพที่เป็นจริง โดยเรียนรู้จากของจริง รับทราบสภาพปัญหาที่ท้องถิ่นของตนประสบอยู่ ด้วยทรงเล็งเห็นว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศต่อไปวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2530 พระองค์ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุงที่ 107 ณ บ้านห้วยจะค่าน ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และยังทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการปลูกฝังการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่เด็กนักเรียน และให้โรงเรียนปลูกสะเดา เพื่อนำมาประกอบเป็นอาหารและใช้เมล็ดสะเดาป้องกันกำจัดแมลงในฝัก ซึ่งไม่มีสารพิษตกค้างและทำลายสภาพแวดล้อมเหมือนสารเคมี จากพระราชดำริดังกล่าวได้มีการได้ขยายออกไปยังโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนแห่งอื่นๆ ด้วย

นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ก่อให้เกิดพัฒนาการแบบยั่งยืน เป็นการดำเนินการที่นำกิจการของภาครัฐบาลในฐานะเป็นต้นแบบที่ได้ผ่านการศึกษาทดลองแล้ว สามารถนำไปใช้ได้จริง พระมหากรุณาธิคุณแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งมีได้เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบแทนที่ เช่น เมื่อยุคสมัยที่ 2 ก็มีได้ยกเลิกเปลี่ยนแปลงยุคที่ 1 แต่เป็นการสั่งสมและมีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้ในพระมหากรุณาธิคุณ ที่มีสาระทั้งในเรื่องยุทธศาสตร์การเอื้ออาทรต่อมนุษยชาติ จนถึงการพัฒนามนหลักวิชาการ

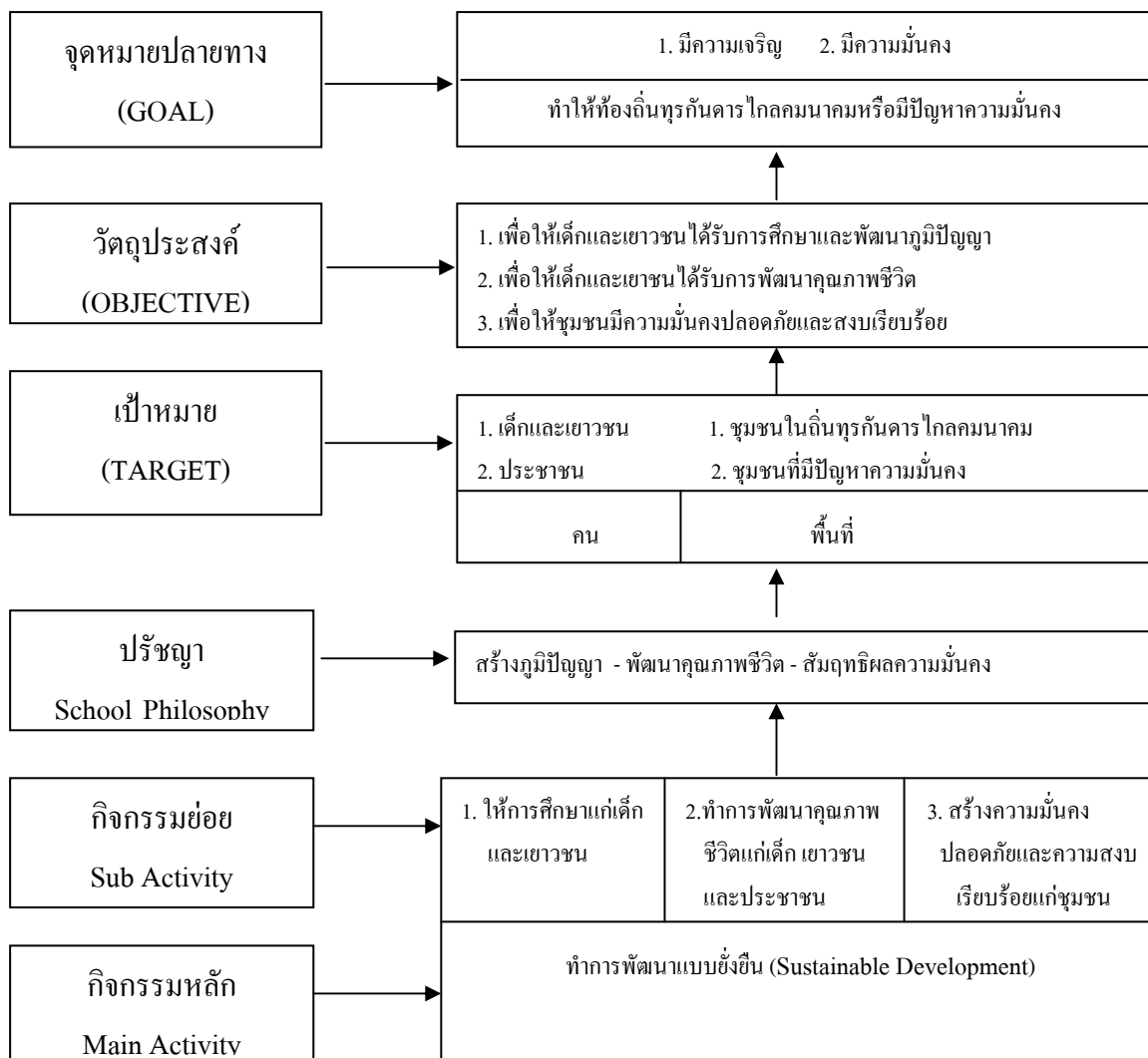
โลกยุคโลกาภิวัตน์จะเดินไปในทิศทางใด รวดเร็วเพียงใด ภารกิจ บำบัดทุกข์บำรุงสุข ยังคงเป็นหน้าที่และเกียรติศักดิ์ของตำรวจตระเวนชายแดน และของเราทุกคน

4. ยุคพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้มีมาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ.2542-ปัจจุบัน)

เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ได้ประกาศใช้สถานภาพของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และครูตำรวจตระเวนชายแดนมีผลกระทบโดยตรง ทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้มีการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการปฏิรูปการศึกษาหลายประการ เช่น การพัฒนาศักยภาพของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีการพัฒนาผู้บริหารศึกษา ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา การเตรียมความพร้อมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน และภายนอกเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา ตลอดจนมีการบริหารสถานศึกษาในรูปแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน

โครงสร้างงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในปัจจุบัน (พ.ศ.2549-ปัจจุบัน)

โครงสร้างงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อให้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายปลายทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ปรัชญา กิจกรรมให้สอดคล้องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ภาพที่ 1 โครงสร้างงาน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

คำอธิบายโครงสร้างงาน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในปัจจุบัน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนถือว่าเป็นโรงเรียนของรัฐที่สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ตามมาตรา 18(2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงมีศักดิ์ศรี มีบทบาท มีหน้าที่และมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบรรดาโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป นอกจากนั้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยังจะต้องจัดการศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย หลักการ แนวทางจัดการศึกษาและมาตรฐานของการศึกษาตามที่ได้มีการกำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

กิจกรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มิได้มีกิจกรรมหลักเพียงแต่ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมหลักในด้านอื่นๆ อีก ซึ่งกิจกรรมหลักโดยรวมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน คือ การพัฒนาแบบ

การพัฒนาแบบยั่งยืนคือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในสิ่งที่ต้องสนองความต้องการของเขาเอง ง่ายๆ ก็คือ การพัฒนาแบบยั่งยืนนั้นเป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงคนรุ่นต่อไป จะต้องไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปมีความเดือดร้อนจากการพัฒนาของเราในวันนี้ สิ่งที่จะทำให้คนรุ่นต่อไปเดือดร้อนจากการพัฒนาของเราในวันนี้ก็คือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงระบบนิเวศ (Ecology) ทำให้ระบบนิเวศมีความเสียหายและยังทำให้คนรุ่นต่อไปขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาตินอกจากนี้การพัฒนาที่มุ่งผลทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวจึงมีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environment) คนรุ่นต่อไปจะเดือดร้อนเพราะสิ่งแวดล้อมที่เสียหาย

การพัฒนาแบบยั่งยืน ที่จะทำให้คนรุ่นต่อไปไม่เดือดร้อนจึงต้องอยู่บนหลักการ ดังนี้

1. ต้องไม่มองการพัฒนาเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจ เพียงด้านเดียว ต้องมองการพัฒนาโดยเอาคนเป็นศูนย์กลาง คือ ผลสุดท้ายของการพัฒนาต้องทำให้คนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไปเกิดประโยชน์สุขอย่างแท้จริงไม่เกิดทุกข์หรือความเดือนร้อนจากการพัฒนา

2. การพัฒนาต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเสียหายทั้งปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งต้องไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

3. การพัฒนาแบบยั่งยืน ต้องเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีความสมดุล ระหว่างคนกับธรรมชาติ จะพัฒนาแบบแยกส่วนมิได้ ดังนั้นการพัฒนาแบบยั่งยืนจะต้องบูรณาการ การพัฒนาในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การพัฒนาคน เป็นหัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืน เพราะคนคือศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาจะสำเร็จหรือเป็นไปในทิศทางใดอยู่ที่คนเป็นสำคัญ การพัฒนาคนเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแบบยั่งยืน ต้องพัฒนาทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ และภูมิปัญญา

3.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยให้ยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางในการพัฒนา

3.3 การพัฒนาสังคม ต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ต้องทำให้เศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา

3.4 การพัฒนาธรรมชาติ ต้องกระทำควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่น ต้องป้องกันและรักษาธรรมชาติมิให้ถูกทำลายจากการพัฒนาด้านอื่น เมื่อธรรมชาติไม่ถูกทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี ระบบนิเวศที่ดี มนุษย์ก็มีความสุขปราศจากความเดือดร้อนจากธรรมชาติ

3.5 การพัฒนาและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าการพัฒนานั้นต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยมนุษย์แต่เทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีทั้งเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ และก็มีเทคโนโลยีที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การพัฒนาแบบยั่งยืนจะประสบความสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีความฉลาดที่จะเลือกใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายธรรมชาติ รวมทั้งพัฒนาคนให้รู้จักพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่ทำลายธรรมชาติมาใช้ เช่น การทำปุ๋ยชีวภาพมาใช้แทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น

หลักการพัฒนาแบบยั่งยืนทั้ง 5 ประการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้วางรากฐานให้กับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมาตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยการพระราชทาน โครงการตามพระราชดำริของพระองค์ ซึ่งมีจำนวน 8 โครงการ นอกจากนั้นพระองค์ยังได้เสด็จฯ ทรงงานในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และพระราชทานแนวทาง คำแนะนำไว้มากมาย ซึ่งโครงการตามพระราชดำริทั้ง 8 โครงการ รวมทั้งแนวทางและคำแนะนำที่พระราชทานให้กับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน นั้นล้วนเป็นหลักการและแนวทางของการพัฒนาแบบยั่งยืนทั้งสิ้น(กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 321-335)

เพื่อให้กิจกรรมหลักของทางโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนคือ การพัฒนาแบบยั่งยืนประสบความสำเร็จและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติจึงกำหนดกิจกรรมย่อยสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไว้ 3 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน

กิจกรรมให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นยังเป็นการพัฒนาคนเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาแบบยั่งยืนรวมทั้งเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานในการแก้ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่นด้วย

2. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งได้ตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลการคมนาคมโดยที่ประชาชนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิตค่อนข้างจะรุนแรง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงทราบปัญหานี้อย่างดีจึงพระราชทาน โครงการพระราชดำริให้แก่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เด็กและประชาชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนตำรวจตระเวน

ชายแดน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 จนถึงปัจจุบัน รวมแล้วทั้งสิ้น 8 โครงการ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จฯ ติดตามผลโครงการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่องยาวนานจนปัจจุบันนี้เด็กและประชาชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในหลายๆ เรื่อง

3. กิจกรรมสร้างความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย

ในเขตพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลคมนาคม และพื้นที่ชายแดนนอกจากจะมีปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิตดังกล่าวมาแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องความมั่นคงปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยอีกด้วย โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนและครูในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็คือ ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นข้าราชการที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงโดยตรง ดังนั้นงานสร้างความมั่นคงปลอดภัยจึงถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อีกงานหนึ่ง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องรับผิดชอบกิจกรรมด้านความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการป้องกันประเทศ

ปรัชญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

แต่เดิมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไม่เคยกำหนดปรัชญาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน คงกำหนดเฉพาะงานและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ไว้เท่านั้น ต่อมาเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2542) มาใช้บังคับ ทำให้เกิดความสับสนและวิตกกังวลถึงฐานะและอนาคตของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนว่าจะอยู่ได้หรือไม่ จะอยู่ในฐานะอะไร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้คำแนะนำว่า ควรจะกำหนดปรัชญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้ชัดเจน เพื่ออธิบายแก่สังคม และคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาให้เข้าใจโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อย่างแท้จริง ดังนั้นกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้กำหนดปรัชญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2543 โดยมีปรัชญาว่า สร้างภูมิปัญญา-พัฒนาคุณภาพชีวิต-สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง ซึ่งปรัชญาดังกล่าวกำหนดขึ้นจากการศึกษาถึงจุดหมายปลายทางวัตถุประสงค์ งาน และบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

การสร้างภูมิปัญญา

1. ภูมิปัญญา แปลว่า ฝนความรู้ความสามารถ
2. ภูมิปัญญา มี 2 ประเภท คือ ภูมิปัญญาไทย และ ภูมิปัญญาสากล

2.1 ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทย มี 2 ระดับ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) และภูมิปัญญาไทย (ภูมิปัญญาชาติ)

ภูมิปัญญาไทย มีความสำคัญ คือ จะรักษาความเป็นชาติไทยไว้ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตไทย

ภูมิปัญญาไทย แยกเป็นสาขาต่างๆ ได้ 10 สาขา คือ

1. สาขาเกษตรกรรม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. สาขาแพทย์แผนไทย
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. สาขากองทุนธุรกิจชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ
7. สาขาศิลปกรรม
8. สาขาการจัดองค์กร
9. สาขาภาษาและวัฒนธรรม
10. สาขาศาสนาและประเพณี

2.2 ภูมิปัญญาสากล เป็นความรู้สากลที่มาจากต่างชาติและส่วนใหญ่จะมาจากชาติตะวันตก บางเรื่องอาจจะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตไทย

3. การสร้างภูมิปัญญาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จะต้องยึดถือภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยเป็นหลัก ผสมผสานด้วยภูมิปัญญาสากลเท่าที่จำเป็น โดยทำให้เกิดความสมดุลและสอดคล้องกับวิถีชีวิต จะต้องระมัดระวังภูมิปัญญาสากลที่จะทำลายขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมของชุมชน

4. การสร้างภูมิปัญญาไทย หมายรวมถึง การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การสืบสาน การพัฒนา พัฒนาคุณภาพชีวิต

1. ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิต

1.1 สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิตคือ ชีวิตที่มีคุณภาพสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมอย่างปกติ และชีวิตที่มีคุณภาพนั้นจะรู้ได้โดยการที่คนหรือ

ในชุมชนนั้นได้บรรลุหลักเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน หรือความต้องการพื้นฐานที่คนหรือชุมชนควรจะมี หรือควรจะเป็นเพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติพอควร ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งได้แก่ การมีอาหารถูกสุขลักษณะและเพียงพอ มีที่อยู่อาศัย เข้าถึงการบริการทางสังคมขั้นพื้นฐาน มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน ผลิตหรือจัดหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถมีบุตรตามช่วงเวลาและจำนวนการมีบุตรตามที่ต้องการ มีส่วนร่วมพัฒนาและมีการพัฒนาจิตใจที่ดีขึ้น

1.2. กรมการพัฒนาชุมชนให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่งๆ นั้น คือ การที่จะกล่าวว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ก็คือเมื่อประชาชนในครอบครัวหรือชุมชนนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วนทุกประการ ซึ่งเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้นั้น สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม

1.3 เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ จึงขอให้คำจำกัดความในภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่ายว่า คุณภาพชีวิต คือ การมีกิน มีใช้ และอยู่เย็นเป็นสุข

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

มีกิน-มีใช้	อยู่เย็น-เป็นสุข
- ปัจจัยสี่	- ตัวบุคคล
- อาชีพ-รายได้	- ครอบครัว
- สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น	- ชุมชน
- ทรัพยากรธรรมชาติ	- สิ่งแวดล้อม

3. การพัฒนาตัวบุคคลที่เป็นเด็กนักเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้ยึดหลักการพัฒนาตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนี้

3.1 ลำดับแรก การให้พัฒนาสุขภาพอนามัยให้เด็กมีความเจริญเติบโตไปตามเกณฑ์ มีพัฒนาการตามวัย มีสุขภาพแข็งแรง รู้จักดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง

3.2 ลำดับที่ 2 การให้พัฒนาภูมิปัญญาในระดับที่อ่านออกเขียนได้ คิดเป็น เมื่อจบจากโรงเรียนไปแล้ว สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างปกติสุข

4. ใช้โครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร มีจำนวนทั้งสิ้น 8 โครงการ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนและชุมชน อันได้แก่

- 4.1 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
- 4.2 โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

- 4.3 โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา
 - 4.4 โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์
 - 4.5 โครงการฝึกอาชีพ
 - 4.6 โครงการส่งเสริมสหกรณ์
 - 4.7 โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 4.8 โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร
- สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง

1. ความมั่นคง ในความหมายของปรัชญาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนั้นมีความหมายถึง ความมั่นคงทางด้าน

- 1.1 เศรษฐกิจ
- 1.2 สังคม
- 1.3 การเมือง การปกครอง
- 1.4 การป้องกันประเทศ

2. ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง

- 2.1 มีอาชีพที่สุจริต มั่นคง ยั่งยืน
- 2.2 มีรายได้พอมี พอกิน ตามสมควรแก่อัตภาพ

3. ความมั่นคงทางด้านสังคม หมายถึง

3.1 การพัฒนาคนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ โดยการที่พัฒนาทั้งด้านสุขภาพร่างกาย ความคิด จิตใจ และภูมิปัญญา

3.2 การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ อยู่กันอย่างสงบสุข มีความผูกพัน เอื้ออาทรต่อกัน สามารถดำรงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิต และสิ่งที่ดีงามของสังคมเอาไว้ได้ รวมทั้งการที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการป้องกันการทำลายและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้

3.3 การดำรงรักษาความศรัทธา และความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อให้สถาบันทั้ง 3 มีความมั่นคง และดำรงอยู่ตลอดไป

4. ความมั่นคงทางการเมือง การปกครอง หมายถึง

- 4.1 การสร้างจิตสำนึกในความเป็นคนไทย รักแผ่นดินไทย
- 4.2 ให้ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 4.3 ทำให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 4.4 ทำให้ประชาชนตื่นตัว และมีจิตสำนึกในสิทธิหน้าที่ของตน

5. ความมั่นคงทางด้านการป้องกันประเทศ หมายถึง การสร้างความมั่นคงในพื้นที่ตามแนวชายแดน โดยเพิ่มประสิทธิภาพในงานด้านการข่าว การป้องกันการแทรกซึมตามแนวชายแดน รวมทั้งการสร้างความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชายแดน

เป้าหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ในการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีเป้าหมายที่สำคัญ 2 เป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารไกลคมนาคมหรือมีปัญหาความมั่นคงเป็นเป้าหมายหลัก ประชาชนหรือชุมชนในเขตบริการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นเป้าหมายรอง ทั้งนี้เพราะความสำเร็จของการพัฒนาเด็กและเยาวชนขึ้นกับการพัฒนาชุมชน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงต้องพัฒนาทั้งเด็กและเยาวชนควบคู่กับการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นเขตบริการของโรงเรียน ขอบเขตงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงกว้างกว่าโรงเรียนของหน่วยงานอื่นๆ

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารหรือไกลคมนาคมได้รับการศึกษาตามจุดมุ่งหมายและหลักการแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในอดีตที่ผ่านมาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะจัดการเรียนการสอนถึงในระดับการศึกษาภาคบังคับ คือ อนุบาล ป.1-ป.6 แต่ปัจจุบันการศึกษาภาคบังคับได้ขยายออกไปอีก 3 ปี คือ ถึง ม.1 ม.2 ม.3 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงต้องขยายการจัดการศึกษาภาคบังคับ คือ ไปถึง ม.3 แต่ทั้งนี้การขยายจะต้องอยู่บนพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1. เป็นความต้องการของชุมชน 2. กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน มีศักยภาพที่จะขยายได้

2. เพื่อให้เด็กเยาวชนและประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในลักษณะการพัฒนาแบบยั่งยืน คือ มีการพัฒนาควบคู่กันทั้งด้านการพัฒนาคน การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การพัฒนาสังคมและการอนุรักษ์ทางด้านของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาและเลือกใช้เทคโนโลยี เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ เป้าหมายที่กำหนดไว้ใน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

3. เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นเกิดความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย

ความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยที่เป็นวัตถุประสงค์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในปรัชญาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เรื่องสัมฤทธิ์ผลความมั่นคง ซึ่งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จะต้องทำงานมวลชนสัมพันธ์ให้เด็กนักเรียนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงของชุมชนและท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายปลายทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

จุดมุ่งหมายปลายทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็คือ การทำให้ถิ่นทุรกันดารไกลคมนาคม หรือท้องถิ่นที่มีปัญหาความมั่นคงเกิดความเจริญและมีความมั่นคง ทัดเทียมกับท้องถิ่นอื่นๆ ของประเทศไทยดังนั้นท้องถิ่นใดที่ยังไม่มีความเจริญและมั่นคงก็ถือว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในท้องถิ่นนั้นยังไม่บรรลุถึงจุดมุ่งหมายปลายทาง คำว่า มีความเจริญ หมายความว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิตท้องถิ่น ซึ่งได้รับการพัฒนาแบบยั่งยืนพอสมควร คำว่ามีความมั่นคง หมายความว่า ท้องถิ่นนั้นไม่มีปัญหาเรื่องความมั่นคงปลอดภัยจนมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตหรือความสงบสุขของประชาชน

ข้อสรุปจากโครงสร้างงาน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

เมื่อได้ศึกษาโครงสร้างงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน แตกต่างจากโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคนเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ยังต้องมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้มีความเจริญ และมีความมั่นคงปลอดภัยอีกด้วย เมื่อทำสำเร็จก็ถือว่าบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน แล้วก็ไม่ต้องมีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในท้องถิ่นนั้นอีกต่อไปด้วยการมอบโอนงานโรงเรียนให้กับท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นต่อไป

2. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จัดตั้งขึ้นเฉพาะพื้นที่ที่ทุรกันดารห่างไกลคมนาคม หรือมีปัญหาความมั่นคงเท่านั้น มิได้จัดตั้งโดยทั่วไปเพราะพื้นที่ดังกล่าวหน่วยงานอื่นไม่สามารถเข้าไปจัดการศึกษาได้เพราะมีความยากลำบากในการคมนาคมและความไม่ปลอดภัย การจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในพื้นที่ดังกล่าวจึงมิได้เป็นการเข้าไปแย่งงานของหน่วยอื่นแต่เป็นการเข้าไปอุดช่องว่าง ช่วยสร้างประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ หากมีหน่วยงานใดหรือท้องถิ่นสามารถที่จะเข้าไปจัดการศึกษารวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆแทน ตำรวจตระเวนชายแดน ก็พร้อมที่จะมอบโอนงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้รับไปดำเนินการ

3. งานและกิจกรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีทั้งให้การศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างความมั่นคง ปลอดภัยและการรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนั้น องค์กรและบุคลากรที่จะเข้าไปทำงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจงานทั้ง 3 ด้านดังกล่าว ซึ่งตำรวจตระเวนชายแดนและครูตำรวจตระเวนชายแดน ถูกสร้างให้มีคุณลักษณะ

ดังกล่าวมายาวนานถึง 50 ปี ขณะนี้จึงยังมองไม่เห็นว่ามีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่จะเข้าไปทำงาน แทนตำรวจตระเวนชายแดนได้

4. การดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สอดรับกับแนวความคิดในการ ปฏิรูปการศึกษา ทั้งในด้านความมุ่งหมายและหลักการตามที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งจุดมุ่งหมายและหลักการดังกล่าว โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้ดำเนินการมานานแล้ว ก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หลายปี

5. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแหล่งรองรับและสนองงาน โครงการพระราชดำริ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึง 8 โครงการ

โครงการพระราชดำริทั้งหมดเป็น โครงการนำร่องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เรียกกันว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” รวมทั้งยังเป็นการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกด้วย ดังนั้นการดำรงอยู่หรือการยุบเลิกโรงเรียนตำรวจตระเวน ชายแดน จึงมีผลกระทบต่อโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารีโดยตรง

จากข้อสรุปโครงสร้างงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทั้ง 5 ประการ คือ คำตอบ ของคำถามที่ว่าถึงเวลาที่จะยุบเลิกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนหรือยัง

คำตอบก็คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ควรจะยุบเลิกเมื่อมีเงื่อนไขดังนี้

1. ประเทศไทยได้รับการพัฒนาจนไม่มีพื้นที่ที่เรียกว่า ถิ่นทุรกันดารไกลคมนาคม หรือ พื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงอีกต่อไป หรือ

2. มีหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่สามารถเข้าไปทำงานในถิ่นทุรกันดารไกลคมนาคมหรือมี ปัญหาความมั่นคงแทนตำรวจตระเวนชายแดนได้ โดยผู้ที่เข้าไปทำงานแทนตำรวจตระเวน ชายแดนจะต้องมีคุณลักษณะของครูตำรวจตระเวนชายแดน 3 ประการ คือ เป็นครู เป็นนักพัฒนา เป็นทหารตำรวจ ดังที่มีผู้กล่าวถึงครูตำรวจตระเวนชายแดนว่าเป็นบุคคลที่มีร่างเดียวแต่มีหลาย วิญญาณ

เงื่อนไขที่จะทำให้มีการยุบเลิกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้งสิ้น 2 ประการ ซึ่งคงไม่ เกิดขึ้นได้ง่ายๆ คงอีกยาวนาน ดังนั้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้อง ดำรงอยู่ต่อไปและคงไม่มีใครที่จะยุบเลิกโรงเรียน ได้ คงมีแต่ตำรวจตระเวนชายแดนเองเท่านั้นที่จะ ทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนถูกยุบเลิก โดยเหตุปัจจัยที่จะทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวน ชายแดน ถูกยุบเลิก คือ

1. ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาของตำรวจตระเวนชายแดน

ในระดับต่างๆ ไม่เข้าใจโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงไม่ให้ความสำคัญไม่ให้การสนับสนุน ไม่ติดตามกำกับดูแลปล่อยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดำเนินงานไปตามยถากรรม หน่วยงานต่างๆ ที่มาร่วมงานหรือสนับสนุนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็พากันถอนตัวออก ครูตำรวจตระเวนชายแดน ก็เสียขวัญหมดกำลังใจ กลายเป็นมีร่างกายแต่ไร้วิญญาณ ในที่สุดชุมชนจะเรียกร้องและบีบบังคับให้มอบโอนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้หน่วยงานอื่นรับไป ดำเนินการ แทนตำรวจตระเวนชายแดน นั่นก็คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ถูกยุบเลิกนั่นเอง ดังนั้นผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารของตำรวจตระเวนชายแดน กล่าวคือ เหตุปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดำรงอยู่หรือถูกยุบเลิก

2. คุณภาพของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นเหตุปัจจัยอีกประการหนึ่งที่จะทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนดำรงอยู่หรือถูกยุบเลิก ทั้งนี้เพราะผลของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มุ่งเน้นให้มีการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ด้วยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาขึ้นและจัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาทุกแห่ง ซึ่งทางโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็จะต้องถูกประเมินคุณภาพเช่นเดียวกัน ดังนั้น การดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กำหนด ทั้งทางมาตรฐานของด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานด้านปัจจัย เพราะถ้าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคม ซึ่งในที่สุดสังคมก็จะเรียกร้องให้มอบโอนหรือยุบเลิกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งบุคลากรทางการศึกษาและครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จะต้องมุ่งมั่นเอาใจจริงเอาใจ ซึ่งจะทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีมาตรฐานผ่านการประเมินคุณภาพให้ได้

3. การดำรงความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ก็เป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องปฏิบัติงานตามโครงสร้างของงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนให้บรรลุวัตถุประสงค์และจุดหมายปลายทางให้จงได้ หากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไม่ดำรงความมุ่งหมายทำโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนให้เหมือนโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ก็ไม่จำเป็นต้องมีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอีกต่อไป

ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน จะต้องบริหารจัดการให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดำเนินตามโครงสร้างของงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ให้งงได้ไม่มีใครจะยุบเลิกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้ นอกจากตำรวจตระเวนชายแดนเองเท่านั้นที่จะทำให้โรงเรียนถูกยุบเลิก

ทิศทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในอนาคต

ในการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นมีอยู่หลายๆ ด้านด้วยกันทั้งในการทำมาหากิน ในด้านสุขภาพอนามัยและการศึกษา การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เป็นการหาทางให้เกิดความเท่าเทียมกัน ในโอกาสที่จะได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นในเมื่อบุคคลที่เคยอยู่ในสภาพแร้นแค้นและยากจนสามารถพัฒนาตนเองขึ้นได้นั้น ก็จะมีส่วนทำให้ประเทศมีความมั่นคงและพัฒนาขึ้นไป (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 237)

พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่อัญเชิญมานี้ แสดงนัยต้องช่วยให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษา ถ้าให้การศึกษาได้ถูกต้องและสมบูรณ์ครบถ้วน ก็จะทำให้เยาวชนเจริญเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความรู้ การที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้นั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศและจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ให้ตำรวจตระเวนชายแดนได้สนองงานโครงการตามพระราชดำริในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่ในปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมา นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

บัดนี้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้ดำเนินการมาครบ 50 ปีแล้ว กำลังเติบโตแข็งแรงมั่นคง แต่ต้องก้าวไกลไปข้างหน้าด้วยการวางแผนระยะยาวให้สอดคล้องกับทิศทางโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในอนาคต ดังนั้นการกำหนดทิศทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในอนาคตก็ต้องศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ใน 2 ประเด็นคือ

1. บริบทที่สำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีเรื่องอะไรบ้างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

2. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของบริบทตามข้อ 1 ในอนาคตว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะกระทบอย่างไรต่อโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เมื่อวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงปัจจัยของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแล้ว จึงกำหนดทิศทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทิศทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่จะกำหนดขึ้นจะมีสาระสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ฐานะของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
2. บทบาทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

3. โครงสร้างงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อันประกอบไปด้วยจุดหมายปลายทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ปรัชญาและกิจกรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ดังได้กล่าวไว้แต่เบื้องต้นว่าการกำหนดทิศทางของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในอนาคตจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยรวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการศึกษาวิเคราะห์ที่ได้ผลดีที่สุดจึงมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทและด้านการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านทิศทางของโรงเรียน (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550, หน้า 337)

แนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ชุดลาดตระเวนที่ออกไปปฏิบัติงานแทบทุกชุด ทั้งตำรวจพลร่ม และหมวดตำรวจตระเวนชายแดน มีความเห็นตรงกันว่าการสอนหนังสือเด็กให้มีความรู้ภาษาไทยเท่านั้นที่จะเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกันเป็นแนวทางที่จะไปพัฒนาความเจริญให้เกิดขึ้น รวมไปถึงการหาข่าวสารสำคัญเพื่อสร้างความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ทั้งนี้ เพราะเด็กนั้นสามารถเรียนรู้ได้เร็วและสามารถถ่ายทอดไปถึงผู้ปกครองได้ อันจะเป็นสื่อกลางในการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองกับตำรวจตระเวนชายแดน ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงาน เป็นการดึงเอาประชาชนมาเป็นพวกเราได้เป็นอย่างดี เป็นแนวทางการพัฒนาที่ค่อนข้างถาวรและนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ อีกด้วย ในการดำเนินกิจกรรมนี้แทบทุกชุดปฏิบัติการได้ดำเนินการในระยะเวลาใกล้เคียงกัน

สภาพในขั้นต้นยังไม่มีโรงเรียนจัดครูจากตำรวจตระเวนชายแดนไปสอน บางแห่งก็ต้องเรียนตามสภาพธรรมชาติไปก่อน เช่น ตามโคนต้นไม้หรือลานบ้าน เพื่อความสะดวกและเป็นการจูงใจทั้งเด็กและพ่อแม่ของเด็กให้เกิดความสนใจใคร่เรียนรู้เสียก่อน ก็นำตำรวจตระเวนชายแดน ไปช่วยกันสร้างโรงเรียนจากวัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติในแต่ละแห่ง ส่วนโต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ก็จัดทำขึ้นอย่างง่ายๆ พอให้ครูตำรวจตระเวนชายแดน มีโรงเรียนสอนเด็กได้ ส่วนอุปกรณ์การเรียนการสอนนั้นจัดไปให้ตามที่ได้ปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ในท้องที่จัดให้เพียงเท่าที่จำเป็น

ต่อมาชาวบ้านเห็นความสำคัญของโรงเรียน ก็ได้ร่วมมือกับครูตำรวจตระเวนชายแดนช่วยกันสร้างให้มีความมั่นคงแข็งแรงขึ้น

ในการสอนเด็กชาวเขานั้นได้รับคำทักท้วงจากเหล่าบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษาธิการว่าการจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กเกิน 7 คน จะต้องได้รับอนุญาตจากศึกษาธิการในท้องถิ่นเสียก่อน มิฉะนั้นจะไม่ถูกต้อง กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 จึงได้ทำ

บันทึกขออนุมัติจัดตั้งอย่างถูกต้อง และเปิดทำการสอนเป็นครั้งแรกที่บ้านคอนมหาวัน อ.เขียงของ จ.เขียงราย ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2499 มีชื่อว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บำรุงที่ 1 ซึ่งถือเป็นการกำเนิดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นโรงเรียนแรก

การจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมนี้ ในระยะเริ่มแรกเป็นการดำเนินการแบบจับเสือมือเปล่าแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากมิได้มีงบประมาณจัดสรรไว้ โดยเฉพาะเพื่อการนี้แต่ประการใด ครูประจำโรงเรียนต่างๆ ได้แก่ตำรวจตระเวนชายแดน นักเรียนที่เข้าเรียนเป็นเด็กยากจนและไม่สะดวกที่จะจัดซื้อ สมุด หนังสือ ดินสอ ไม้บรรทัด ไม้ใช้ประกอบในการเล่าเรียน เช่น เด็กในเขตที่เจริญแล้ว ดังนั้นนักเรียนเหล่านี้จึงได้รับแจกสมุด หนังสือ ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด และสิ่งจำเป็นในการเล่าเรียนอื่นๆ จากผู้มีจิตศรัทธาบริจาค ดังคำกล่าวซึ่งเราเคยได้ยินอยู่เสมอว่า “ไทยช่วยไทยเมื่อไทยเดือดร้อน” เป็นคำกล่าวที่แสดงถึงวัฒนธรรมและประเพณีของไทยเราซึ่งมีการแสดงออกให้เห็นอยู่เสมอในระยะเริ่มต้นดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน โดยการเสียดสละของชาวบ้านและตำรวจตระเวนชายแดนนั้น พ่อค้าประชาชนและองค์กรสาธารณกุศลหลายแห่งได้ให้ความช่วยเหลือแก่ตำรวจชายแดนบริจาคเครื่องเขียนต่างๆ แม้กระทั่งเครื่องอุปโภคบริโภค และยารักษาโรค เพื่อนำไปแจกจ่ายให้กับชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม โดยเฉพาะกลุ่มสุขภาพสตรีจากสโมสรวัฒนธรรมหญิง ได้ให้ความสนใจต่อโครงการนี้เป็นพิเศษ มีการเดินทางไปเยี่ยมเยียน และแจกจ่ายสมุด ดินสอให้แก่เด็กนักเรียนถึงที่ตั้งโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีประชาชนและองค์กรต่างๆ ให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องเขียนเครื่องอุปโภค บริโภค และยารักษาโรคอีกจำนวนหลายแห่ง อาทิเช่น คณะแพทยศาสตร์ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย สภากาชาดไทย สภากาชาดฯ คุณेमอมร ญาณวุฒิ คุณसानนท์ นิมากร คุณหญิงเอิบ พิริยะอเดช และท่านผู้หญิงคุษฎี มาลากุล

กิจการโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมได้เจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ ที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือ โครงการช่วยเหลือประชาชนของตำรวจตระเวนชายแดนนั้นได้ถือกำเนิดจากค่ายดาราภิรมย์แทบทั้งสิ้น อาทิเช่น ศูนย์พัฒนาการชาวเขา ศูนย์ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชาวเขา โครงการชาวเขาในพระบรมราชานุเคราะห์เหล่านี้เป็นต้นค่ายดาราภิรมย์เป็นที่ตั้งทำการของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 การจัดตั้งเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ.2496 นั้น ไม่สามารถหาที่ทำการถาวรได้ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้ขออาศัยพระตำหนัก “ดาราภิรมย์” ซึ่งเคยเป็นที่ประทับของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีพระราชชายาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นที่ทำการตามพระประวัติปรากฏว่า พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาและกรุณา เสด็จเยี่ยมและให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรอยู่เป็นเนืองนิจ เมื่อตำรวจตระเวนชายแดนเข้ามาพึ่งพระบารมี โดยอาศัยพระตำหนักเป็นสำนักงานอาจเป็นด้วยเหตุนี้จึงคลบบังตาให้ตำรวจ

ตระเวนชายแดนทุกนายเกิดความสำนึกที่จะสร้างความร่มเย็นเป็นสุขแก่ราษฎรผู้ยากไร้ดังทรงเคยปฏิบัติมาก่อนเก่า

แนวคิดของการกระจายอำนาจโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management: SBM)

การปฏิรูปการศึกษาของประเทมิเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งผลสำเร็จตามเป้าหมายดังกล่าวขึ้นอยู่กับคุณภาพและความสามารถในการจัดการศึกษา โดยให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตของปวงชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวลอย่างหลากหลายและคนทั้งมวลต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา

การบริหารฐานโรงเรียนหรือการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่เริ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษที่ 1980 (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542, หน้า 9) การบริหารฐานโรงเรียนนี้เป็นข้อเสนอแนะของศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ในการสัมมนาการจัดการจัดการที่สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2542 ณ โรงแรมปรีนซ์ พาเลซ ได้มีนักวิชาการหลายคนและองค์กรต่างๆ หลายองค์กร กำหนดนิยามให้ความหมายและลักษณะสำคัญของการใช้โรงเรียนเป็นฐาน ดังนี้

American Association of School Administrators ได้ให้ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานว่าเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษา โดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากระดับหรือเขตการศึกษาไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองมีอำนาจควบคุมกระบวนการจัดการศึกษามากขึ้น โดยให้มีหน้าที่รับผิดชอบตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตร

เดวิด (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542, หน้า 14) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา โดยการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาให้มีอำนาจมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เป็นประสิทธิภาพและผลผลิตของโรงเรียนดีขึ้น ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจไม่ได้มีแต่ผู้บริหาร แต่ยังมีตัวแทน ครู ผู้ปกครองร่วมพิจารณาและมีความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน งานบุคลากรและงบประมาณ

เซง (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542, หน้า 14) กล่าวถึง การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานว่าเป็นการให้ผู้ใช้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียนตัวแทนคณะครูผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนรวมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จสูง

อุทัย บุญประเสริฐ (2542, หน้า 58) ได้สรุปความหมายการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไว้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษาโดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่มีความเกี่ยวข้องกับทางด้านของงบประมาณ บุคลากรและวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือการบริหารและจัดการศึกษาที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหาร วิชาการ บุคลากร งบประมาณและการบริหารทั่วไป ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่โรงเรียนโดยโรงเรียนต้องปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ภายใต้กฎหมายกำหนดตลอดจนแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณชนในผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน(มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549, หน้า 45-46)

แนวความคิดหลักการเกี่ยวกับองค์การมหาชน

องค์การมหาชนเป็นองค์กรของรัฐประเภทหนึ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องการประสิทธิภาพสูงโดยมิได้ค้ำกำไรจากการบริการมีวัฒนธรรมองค์กรเชิงภาคธุรกิจ ที่สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีอาจดำเนินการได้ในส่วนราชการซึ่งเป็นองค์กรแบบราชการ (Bureaucratic Model) องค์การมหาชนมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐและเป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งหน่วยงาน เพื่อรับผิดชอบภารกิจของรัฐในการให้บริการสาธารณะหรือดำเนินกิจกรรมเฉพาะด้านที่ภาครัฐยังจำเป็นต้องดำเนินการและจัดให้มี หรือภาครัฐต้องมีบทบาทให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณเพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เป็นบริการในส่วนที่รัฐต้องการส่งเสริม หรือเป็นบทบาทของรัฐในการให้บริการ การแทรกแซงตลาด หรือบริการที่ภาคเอกชนยังไม่สนใจหรือมีศักยภาพที่จะดำเนินการ หลักเกณฑ์พื้นฐานในการจัดตั้งองค์การมหาชนได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ.2542

ลักษณะและองค์ประกอบของนิติบุคคลตามองค์การมหาชน องค์การมหาชนมีลักษณะและองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการได้แก่

1. การเป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นนิติบุคคล แม้ว่าจะไม่มีสถานะเป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ แต่องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนก็เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐที่อยู่ในภาคมหาชน (Public Sector) และสามารถที่จะมีและใช้สิทธิตลอดทั้งได้รับการคุ้มครองในเรื่องทรัพย์สินและ

สิทธิต่างๆ ในทำนองเดียวกันกับหน่วยงานอื่นของรัฐ อาทิเช่น โดยการคุ้มครองมิให้ทรัพย์สินอยู่ในข่ายของการบังคับคดี การมีสิทธิใช้ที่ดินที่เป็นที่ราชพัสดุ หรือการได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติ ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ (สุรพล นิติไกรพจน์, 2542, หน้า 10)

สำหรับการมีสถานะเป็นนิติบุคคลนั้น นอกจากทำให้องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนสามารถทรงสิทธิและใช้สิทธิเข้าทำนิติกรรมและมีทรัพย์สินเป็นของตนเองแล้วความเป็นนิติบุคคล เอกเทศที่ทำให้องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาตามปกติของระบบราชการนี้ ยังเป็นหลักประกันความอิสระที่สำคัญยิ่งขององค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนด้วย

2. การได้รับงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนจากรัฐ องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนย่อมมีภารกิจที่ได้รับการกำหนดและมอบหมายจากรัฐให้ปฏิบัติ เพื่อให้บริการสาธารณะอันเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐในเรื่องนั้นๆ บรรลุจุดมุ่งหมาย รัฐจึงจำเป็นต้องเป็นผู้จัดสรรงบประมาณและค่าใช้จ่ายมาเพื่อการดำเนินภารกิจดังกล่าว เพราะองค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนมิใช่กิจการที่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรมาเลี้ยงตัวเอง หากแต่การแยกสถานะออกมาเป็นนิติบุคคล เอกเทศก็เพียงเพื่อความคล่องตัวและความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจพิเศษตามที่รัฐกำหนดให้เท่านั้น ดังนั้น เพื่อประโยชน์แห่งความคล่องตัวดังกล่าว นอกจากรัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณให้ เพื่อจะได้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับองค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนทั้งหลายแล้ว งบประมาณดังกล่าวจะต้องเป็นงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปที่มีความคล่องตัวในการใช้จ่ายสูง และไม่มีกรอบควบคุมที่เป็นอุปสรรคต่อความเป็นอิสระขององค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนอีกด้วย

3. การมีอำนาจหน้าที่และภารกิจเฉพาะด้าน องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนเป็นหน่วยงานรูปแบบพิเศษที่รัฐจัดตั้งขึ้นภายหลัง เพื่อดำเนินภารกิจเฉพาะหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งส่วนราชการต่างๆ ขึ้นเพื่อรองรับภารกิจพื้นฐานของรัฐ ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในเรื่องภารกิจ องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนจึงจำเป็นต้องมีขอบเขตภารกิจและอำนาจหน้าที่จำกัดชัดเจน และมีลักษณะเป็นภารกิจเฉพาะด้านตามที่ระบุไว้ในกฎหมายจัดตั้ง อำนาจหน้าที่ดังกล่าวย่อมจะมีขอบเขตข้อจำกัดไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น จึงได้เกิดหลักทั่วไปในการกำหนดอำนาจองค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนไว้ในลักษณะที่ว่า อำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนจะมีลักษณะเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะ ในขณะที่ส่วนราชการทั้งหลายนั้นกลับมีอำนาจในลักษณะอำนาจหน้าที่ทั่วไป

4. ความเป็นอิสระในการบริหารงาน องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนต้องการความเป็นอิสระอย่างสูงในการบริหารงานให้ลุล่วงไปตามภารกิจที่รัฐกำหนดให้ ดังนั้นจึงต้องการความคล่องตัวและอำนาจตัดสินใจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดภายในองค์กรนั้นๆ เอง ทั้งนี้ในเรื่องการกำหนด

ระเบียบ ข้อบังคับในเรื่องการจัดองค์กร การเงิน การบัญชี การบริหารงานบุคคล การจัดสวัสดิการ ตลอดจนการจัดซื้อจัดจ้างการควบคุมตรวจสอบประสิทธิภาพการปฏิบัติเป็นการภายในอีกด้วย

5. การอยู่ภายใต้ระบบการควบคุมตรวจสอบของรัฐ การเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใช้เงินงบประมาณจากภาษีอากรของประชาชน ทำให้องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนมิได้มีความเป็นอิสระจนไม่มีการตรวจสอบควบคุมใดๆ จากรัฐ เพราะย่อมไม่มีองค์กรสาธารณะที่ใช้งบประมาณแผ่นดินใดที่อาจอ้างความเป็นอิสระอย่างสมบูรณ์โดยปราศจากการตรวจสอบได้ยิ่งไปกว่านั้น ความเป็นอิสระขององค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนก็มีความหมายเพียงแต่ความเป็นอิสระในทางเทคนิคที่กฎหมายรับรองความเป็นอิสระไว้เพียงเพื่อให้ภารกิจที่กฎหมายมอบหมายไว้ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น ดังนั้น องค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนจึงต้องรับผิดชอบและจะต้องถูกควบคุมตรวจสอบในผลสำเร็จของภารกิจที่รัฐมอบไว้ให้ปฏิบัติเสมอ ภายใต้แนวทางที่ว่า การควบคุมตรวจสอบนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กรอิสระหรือองค์การมหาชน กล่าวคือ จะต้องเป็นการควบคุมตรวจสอบภายหลัง (Aposteriori Control) นอกจากนี้ ยังต้องมีองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับนโยบายที่จะต้องมีหน้าที่ควบคุมอยู่ห่างๆ ในลักษณะของการกำกับดูแล (Tutelle) เพื่อคอยยับยั้งการกระทำที่อาจออกนอกกรอบนโยบายของรัฐหรือเป็นการละเมิดกฎหมายได้อย่างทันทั่วทั้งที่ นอกเหนือไปจากการตรวจสอบทางบัญชีและความถูกต้องของการจ่ายเงินอันเป็นการตรวจสอบตามปกติ (สุรพล นิติไกรพจน์, 2542, หน้า 10-11)

ทฤษฎีพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

การปฏิรูปการศึกษาดำเนินตามสถานการณ์ของแต่ละสังคมตามแนวความคิดเฉพาะท้องถิ่นเฉพาะตัวบุคคลที่มีผลทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง เมื่อมองย้อนกลับไปหาการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาอังกฤษและไทยได้เสนอทฤษฎี 3 แนวทาง หรือ 3 รูปแบบดังนี้

1. “Marker-driven Model” เป็นรูปแบบที่ยึดถือกลไกของการตลาดเป็นเงื่อนไขสำคัญของการปฏิรูป รูปแบบนี้อยู่ในแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาของอังกฤษในยุคแรกในช่วง ค.ศ.1992-1990 และในสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏในหลักการของทางเลือกของผู้ปกครอง (Parental Choice)

หลักสำคัญในรูแบบนี้คือ หลักของการแข่งขันโดยเสรีตามกลไกของการตลาดที่พรรคคอนเซอร์วาตีฟ สมัยนางมากาเร็ต แทตเชอร์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงแรกได้เห็นชอบนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่เปิดกว้างให้สถานศึกษาสามารถรับเด็กนักเรียนนอกเขต

บริการของตนได้ และปรับปรุงแบบการให้การสนับสนุนทางการเงินแก่สถานศึกษาเป็นรายหัวโดยมีข้อสมมุติฐานว่าสถานศึกษาได้รับได้มากก็ควรได้งบประมาณมาก ทั้งนี้เพราะรัฐบาลมีความเชื่อในหลักการแข่งขัน ถือว่ามีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพทางการศึกษาจะเกิดขึ้นได้เพราะการแข่งขัน นั่นคือ หลักเสรีนิยม

2. “Standard-driven Model” เป็นรูปแบบที่ยึดถือมาตรฐานเป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา รูปแบบนี้ก็มีการพูดถึงกันในสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะสมัยเรแกน ที่ได้เริ่มมีความตระหนักเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของอเมริกา มีการเปรียบเทียบในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ระหว่างเด็กนักเรียนอเมริกันกับนักเรียนต่างประเทศ มีข้อค้นพบว่านักเรียนอเมริกันส่วนหนึ่งเมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วอาจมีความรู้เพียงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉะนั้นจึงได้เริ่มขบวนการปฏิรูปการศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาไว้ เช่น นโยบาย “เป้าหมายปี 2000” คือ เมื่อถึงปี ค.ศ.2000 แล้วมาตรฐานการศึกษาของสหรัฐอเมริกาจะต้องขึ้นถึงระดับใดในด้านวิชาการต่างๆทั้งด้านภาษาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น เมื่อกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานเกี่ยวกับนโยบายให้ทุกด้าน มลรัฐดำเนินการพัฒนาการศึกษาให้เข้ากับมาตรฐานวิธีการดังกล่าว คือ รูปแบบที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ขับเคลื่อนโดยมาตรฐานที่กำหนดขึ้นทุกสถานศึกษาทุกมลรัฐ

3. “Staff-driven Model” เป็นรูปแบบที่ยึดถือคณะครูที่สถานศึกษาเป็นกลไกของการขับเคลื่อนการปฏิรูป รูปแบบนี้ให้ความสำคัญแก่ตัวครูเป็นปัจจัยสำคัญ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ก็อยู่ที่ความคิดของครูและแรงจูงใจของครู หากครูพร้อมที่จะปรับบทบาทหน้าที่ของตนการปฏิรูปย่อมเกิดขึ้นได้แนวทางที่จะให้เกิดพลังของการเปลี่ยนแปลงนี้จึงต้องยึดแนวทางของการกระจายอำนาจหน้าที่หลายประการที่สถานศึกษาให้บริหารตนเองอย่างอิสระมากยิ่งขึ้น ให้เกิดระบบการบริหารที่ผู้ปกครองและครูมีส่วนร่วมในการควบคุมไปกับการเปลี่ยนวิชาชีพครูให้มีมาตรฐานสูงขึ้น มีระบบการพัฒนาคครูตลอดชีวิต มีระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม (วิชัย ต้นศิริ, 2541, หน้า 185-188)

หลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration)

การแบ่งอำนาจของรัฐบาลกลางในส่วนกลางบางส่วนให้แก่ข้าราชการประจำเพื่อนำไปปฏิบัติหน้าที่ราชการในส่วนภูมิภาคในฐานะตัวแทนของรัฐบาลในส่วนกลางเป็นการจัดสรรหรือถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางหรือศูนย์อำนาจไปสู่หน่วยงานระดับล่างในสายการบังคับบัญชาของรัฐบาลกลางเพื่อสะดวกในการดำเนินการ ยกตัวอย่างเช่น ถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค

1. หลักการแบ่งอำนาจ มีสาระสำคัญ 6 ประการคือ

- 1) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งมีรูปแบบหรือมีชื่อเรียกต่างๆ เช่น มณฑล ภาค จังหวัด และอำเภอ
- 2) มีข้าราชการประจำซึ่งสังกัดราชการบริหารส่วนกลางรับแต่งตั้งจากรัฐบาลในส่วนกลางให้ไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของ รัฐบาลในส่วนกลาง
- 3) ข้าราชการประจำในส่วนภูมิภาคอยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของรัฐบาลในส่วนกลาง หมายถึง ถูกควบคุมกำกับ และดูแล โดยรัฐบาลในส่วนกลาง
- 4) ข้าราชการประจำในส่วนภูมิภาคได้รับมอบอำนาจหน้าที่บางส่วนจากรัฐบาลในส่วนกลาง เช่น มอบอำนาจในการตัดสินใจเฉพาะในกิจการบางเรื่องอำนาจในการบริหารงานบุคคลบางส่วนและอำนาจในการจัดเก็บภาษีบางอย่าง
- 5) อำนาจหน้าที่บางส่วนที่ได้รับมอบจากรัฐบาลในส่วนกลางนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ที่มีได้แยกหรือตัดขาดออกจากราชการบริหารส่วนกลางอย่างเด็ดขาด โดยรัฐบาลในส่วนกลางไม่เพียงต้องรับผิดชอบต่ออำนาจหน้าที่ที่มอบให้แก่ส่วนภูมิภาคเท่านั้น แต่ยังต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของข้าราชการประจำในส่วนภูมิภาคตลอดเวลาด้วย
- 6) ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของราชการบริหารส่วนภูมิภาคมีเฉพาะในพื้นที่ของส่วนภูมิภาคเท่านั้น (ภักดีชลา กาญจนนท์, 2546, หน้า 40-41)

การแบ่งอำนาจการบริหาร (Administrative Deconcentration) เป็นการจัดสรรอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปให้กับหน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งหน่วยงานผู้ได้รับการแบ่งอำนาจไปให้ นั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบในผลของการตัดสินใจที่ได้รับมอบหมายอำนาจ

นอกจากนี้การกระจายอำนาจโดยการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชนจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การบริหารงานบุคคลไปยังสถานศึกษา ยังต้องมีการจัดทำรายละเอียดของภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่จะกระจายไป ซึ่งจะต้องมีการจัดทำเป็นกฎระเบียบและมอบอำนาจให้กับสถานศึกษาดำเนินการต่อไป

การมอบอำนาจที่ผ่านมา ได้แก่ คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มอบอำนาจในการการสั่งซื้อ สั่งจ้างและการดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ให้แก่หน่วยงานในระดับล่างพิจารณาได้ดังนี้

- (1) ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจเต็มวงเงินที่เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีอำนาจ

(2) ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 10,000,000 บาท เว้นแต่วิธีพิเศษหรือวิธีกรณีพิเศษ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท

(3) หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หัวหน้าการประถมศึกษากิ่งอำเภอครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 3,000,000 บาท เว้นแต่วิธีพิเศษหรือวิธีกรณีพิเศษ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท

(4) ผู้อำนวยการโรงเรียน ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท เว้นแต่วิธีพิเศษหรือวิธีกรณีพิเศษ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 500,000 บาท

(5) อาจารย์ใหญ่ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 500,000 บาท เว้นแต่วิธีพิเศษหรือวิธีกรณีพิเศษ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท

(6) ครูใหญ่ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท เว้นแต่วิธีพิเศษหรือวิธีกรณีพิเศษ ครั้งหนึ่งภายในวงเงินไม่เกิน 80,000 บาท

(7) ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะประธานกลุ่มโรงเรียน สำหรับเงินของกลุ่มโรงเรียน ให้เพิ่มวงเงินครั้งหนึ่งเป็นสองเท่าของวงเงินที่ได้รับมอบอำนาจ

หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)

รัฐหรือส่วนกลางได้มอบอำนาจการปกครองบางส่วน เช่น การบริหารสาธารณะ การบริหารการคลังท้องถิ่น การบริหารบุคลากรท้องถิ่น ให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการส่วนกลาง ไปดำเนินการกันเอง หน่วยงานบริหารส่วนกลางมีหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนและการกำกับดูแล ให้การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้อง

แนวคิดการกระจายอำนาจเชื่อว่า การปกครองตนเองเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ (Value) ในตนเองที่มีส่วนส่งเสริมประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมของสังคมและรัฐ เพราะมีความคล่องตัวและสามารถปรับกลยุทธ์การดำเนินงานให้สอดคล้อง และตอบสนองต่อภาวะแวดล้อมภายในและภายนอก ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สามารถลดความคิดที่คับแคบของการมองปัญหาเพิ่มศักยภาพในการขยายตัวทุกทิศทาง อันจะทำให้การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นการกระจายอำนาจจึงเป็นเครื่องมือ หรือมาตรการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ

การกระจายอำนาจทางการศึกษา หมายถึง หน่วยงานในส่วนกลางยอมให้หน่วยงานในระดับล่างหรือระดับปฏิบัติมีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ การตัดสินใจทางการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเอง โดยอยู่ในความรับผิดชอบและกำกับจากส่วนกลาง โดยมีรูปแบบการกระจายอำนาจคือ

1. การแบ่งอำนาจ หมายถึง หน่วยงานกลางกระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่หน่วยงานในท้องถิ่นตามสายงานการบังคับบัญชา หรือเป็นการแบ่งอำนาจของหน่วยงานระดับบนให้แก่หน่วยงานระดับล่าง ตามสายการบริหารขององค์กรนั้น ๆ การกระจายอำนาจลักษณะนี้ จัดว่าเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจที่อ่อนที่สุด เพราะเป็นเพียงการย้ายความรับผิดชอบ การจัดคนส่วนกลางไปยังภูมิภาคหรือระดับอื่นที่ต่ำกว่า โดยที่ส่วนกลางยังคงมีอำนาจควบคุมทุกอย่างได้

2. การมอบอำนาจ หมายถึง หน่วยงานในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่น หรือหน่วยงานเฉพาะกิจได้รับอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบจากส่วนกลางเพื่อดำเนินโครงการพิเศษ โดยมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการต่างๆ ด้วยตนเองแต่ความรับผิดชอบสูงสุดยังอยู่ที่ส่วนกลาง การกระจายอำนาจโดยวิธีการมอบอำนาจที่กว้างขวางโดยส่วนกลางมอบหมายให้ส่วนราชการที่ต่ำกว่า “ขออิม” อำนาจไปใช้หรือมอบให้หน่วยงานกึ่งอิสระ ซึ่งอำนาจที่ได้มาสามารถเรียกคืนได้

3. การโอนอำนาจ หมายถึง ส่วนกลางกระจายอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบที่มีอยู่ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะอยู่เหนือการควบคุมของส่วนกลาง โดยมีกฎหมายรองรับ มีอิสระในการบริหารจัดการด้วยตนเอง ส่วนกลางทำหน้าที่ให้การสนับสนุนและควบคุม กำกับทางอ้อม การกระจายอำนาจโดยการโอนอำนาจเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจที่ไปไกลที่สุด และเป็นการกระจายอำนาจอย่างถาวรไม่สามารถเรียกคืนได้

4. การให้ภาคเอกชนหรือองค์กรเอกชนดำเนินการ หมายถึง รัฐกระจายอำนาจรับผิดชอบกิจกรรมสาธารณะให้ภาคเอกชน หรือองค์กรเอกชนไปดำเนินการ เช่น สหกรณ์ สมาคมวิชาชีพ สหภาพแรงงานและหอการค้า

ถึงแม้ว่า การกระจายอำนาจเป็นไปในรูปแบบใดก็ตาม รัฐก็ยังคงรับผิดชอบและกำกับให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรทั้งหมดหมายมุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกันในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

ยุคโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดการเรียกร้องคุณภาพการจัดการศึกษา จนทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษามากขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาและชุมชนเกิดการเรียนรู้ได้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จุดสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาอยู่ที่การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว ได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับกระแสประชาธิปไตยที่

เข้มแข็งขึ้น สังคมได้เรียกร้องการมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น จนทำให้เกิดกระแสการกระจายอำนาจ การปกครองตนเองของท้องถิ่น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กำหนดให้กระจายอำนาจในการปกครองแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเกิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 เพื่อลดปัญหาการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามลักษณะ การรวมศูนย์อำนาจเข้าที่ส่วนกลาง ซึ่งอาจขาดเอกภาพด้านนโยบายและการบริหาร ขาดระบบการกำกับและตรวจสอบคุณภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการพัฒนา นโยบายอย่างต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงกับองค์กรส่วนท้องถิ่นและเอกชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้มีหลักการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ให้ระบบการจัดการศึกษาสอดคล้องกับระบบบริหารราชการแผ่นดินที่ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและประชาชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 41 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตาม ความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น โดยมีเขตพื้นที่การศึกษาทำหน้าที่ประสานและส่งเสริม ให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา

จากแนวนโยบายการกระจายอำนาจ ทำให้รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวนโยบายการกระจายอำนาจของการศึกษามาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ล้วนแล้วแต่ต้องการให้ประชาชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อเยาวชนในท้องถิ่นของตน คุได้จากการที่มีการกล่าวถึงการกระจายอำนาจในรูปแบบต่างๆ และหนึ่งในนั้นก็คือการกล่าวถึง การโอนอำนาจด้านการจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550 ว่าด้วยเรื่องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันนี้มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนทั้งหมดที่มีอยู่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ยังไม่ได้มีการเข้ามาดูแลในส่วนของงานด้านการศึกษาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาวิจัย ว่ายังมีข้อบ่งคับหรือหลักเกณฑ์ที่เป็นปัญหา ข้อกฎหมายใด ทำให้การจัดดำเนินการศึกษาของโรงเรียนหรือการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถเดินหน้าไปได้

การให้เอกชนดำเนินการ (Privatization)

การถ่ายโอนอำนาจให้ เอกชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลดำเนินการแทนรัฐ เป็นการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างใดอย่างหนึ่งของทางราชการ ไปให้เอกชนดำเนินการแทนหรือสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ขยายกิจการของรัฐให้เอกชน สนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจในรูปแบบนี้ โดยระบุไว้ในมาตรา 12 เป็นการกล่าวถึงสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กลุ่มต่างๆ ในสังคม มีสิทธิที่จะจัดการศึกษาได้ เช่น บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในมาตรา 12 นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชนก็ว่าได้

กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการจัดทำกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์ คาดว่าจะเสร็จสิ้นในไม่ช้านี้ตามมาตรา 45 เป็นการกล่าวถึงการให้อำนาจแก่เอกชนในการจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภทตามที่กฎหมายกำหนด นับเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่เอกชนค่อนข้างมาก

ส่วนในมาตรา 43 และมาตรา 44 เป็นการกล่าวถึง สภาพการบริหารจัดการและสถานภาพของสถานศึกษาเอกชนสำหรับมาตรา 46 ก็กล่าวถึงการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของเอกชน (ภักดีชยา กาญจนนท์, 2546, หน้า 54-55)

การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ความหมายของการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา

พินสุดา สิริธรงค์สิ กล่าวไว้ว่า การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เป็นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการตัดสินใจทางการบริหารการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ระดับล่างหรือระดับปฏิบัติ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนในท้องถิ่นหน่วยงานและสถานศึกษา

ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ กล่าวไว้ในรายงานการวิจัยว่า การกระจายอำนาจบริหารคือการแบ่งแยกอำนาจที่เคยอยู่ที่ส่วนกลางคือผู้บริการระดับสูง ไปให้หน่วยงานในระดับรองๆ ลงไปให้มีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการบริหาร (ภักดีชยา กาญจนนท์, 2546, หน้า 48-50)

หลักการและแนวคิดการกระจายอำนาจทางการศึกษาไทย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ระบบบริหารและการจัดการเกี่ยวกับการกระจายอำนาจตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 กฎหมายว่าด้วยการจัดการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วย พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 รวมตลอดถึงเอกสารวิชาการและงานวิจัย สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. หลักบริหารและจัดการศึกษา ได้แก่

1.1 หลักการนิติบัญญัติ

1.2 หลักการความเป็นกลางทางการเมือง กล่าวคือคณะกรรมการศึกษาท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วยบุคคลที่ไม่อยู่ในพรรคการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป เพื่อให้ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง

1.3 หลักการความเป็นมืออาชีพ กล่าวคือ บุคคลที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการการศึกษา มีประสบการณ์ด้านการศึกษา ศึกษาธิการเขต หรือผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพและมีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา

1.4 หลักการความเป็นอิสระในการบริหารและการจัดการกล่าวคือ คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษา การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและร่วมกับสถานศึกษาวางแผนกลยุทธ์ให้เป็นที่มาไปตามเป้าหมาย ส่วนรัฐบาลกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานระดับชาติเท่านั้น

1.5 หลักการประกันคุณภาพการศึกษา หมายความว่า คณะกรรมการศึกษาท้องถิ่นรับผิดชอบในการประกันคุณภาพของสถานศึกษาและจัดทำรายงานประจำปี

2. การดำเนินงานการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีคือ

1) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อส่วนรวมและสังคมยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยยึดว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรือตามอำนาจของตัวบุคคลหรือเพื่อตนเอง

2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในบรรณคำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3) หลักความโปร่งใส ซึ่งจะได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติสามารถตรวจสอบได้โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าใจถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4) หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาของประเทศ ไม่ว่าจะโดยวิธีแจ้งแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5) หลักความรับผิดชอบ อันได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่และความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งจะ ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพจนสามารถเป็นสินค้าส่งออกที่ได้มาตรฐานยอมรับจากต่างประเทศ พร้อมกับธรรมาภิบาลให้รักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ให้สมบูรณ์เพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตสินค้าให้ยืดยาวตลอดไป

3. หลักการและแนวคิดการบริหารการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจ คณะทำงานด้านกระจายอำนาจการจัดการศึกษา พ.ศ.2544 คือ

1) หลักการนิติบัญญัติ หมายถึง การมีกฎหมายรองรับในการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น และกฎหมายต่างๆ เหล่านี้ต้องก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่นนั่นเอง

2) หลักการมีส่วนร่วม กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้แก่ บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาในรูปแบบคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น (Board of Education) และการจัดการศึกษาของรัฐ

3) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐท้องถิ่นยึดถือในการบริหารและจัดการศึกษารวมตลอดจนถึงการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมโดยเสมอภาค เป็นธรรมและสุจริต

4) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล โดยร่วมกันพัฒนารูปแบบการบริหารให้มีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนตรวจสอบได้

5) หลักการความเป็นวิชาชีพทางการศึกษา กล่าวคือ บุคคลที่เข้าร่วมบริหารและจัดการศึกษาและปฏิบัติงานด้านการศึกษาจะต้องเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา และอย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติที่เป็นไปตามองค์ประกอบแห่งวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และต้องผ่านระบบการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพที่กำหนด

6) หลักความเป็นกลางทางการเมือง ซึ่งจะได้แก่ บุคคลที่จะเข้ามาเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารและจัดการศึกษาจะต้องไม่ฝักใฝ่หรือเป็นกรรมการในพรรคการเมืองหรือให้การสนับสนุนแก่พรรคการเมือง (ถักศิลา กาญจนนท์, 2546, หน้า 50-53)

รูปแบบแนวทางการดำเนินงานกระจายอำนาจทางการศึกษาของไทยในปัจจุบัน

รูปแบบและระบบการกระจายอำนาจทางการศึกษาจะเริ่มต้นที่รัฐกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเป็นกรอบและทิศทางในการจัดการศึกษาให้แก่ส่วนภูมิภาค หน่วยงานส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคและท้องถิ่นดำเนินการน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติตามหลักการและเจตนารมณ์ที่รัฐกำหนด รวมตลอดถึงดำเนินการตามสภาพปัญหาความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่น การจัดระบบการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาอย่างน้อยควรเริ่มจากการกระจายอำนาจในลักษณะการแบ่งอำนาจก่อน (Deconcentration) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การออกแบบระบบใหม่ จำเป็นต้องมีการออกแบบระบบบริหารใหม่ตลอดทั้งมีการปรับโครงสร้างขององค์กรทั้งส่วนกลางและและส่วนท้องถิ่น

2. กำหนดเขตพื้นที่ในการบริหาร ให้มีการกำหนดเขตพื้นที่ในการบริหารใหม่ซึ่งสามารถกระทำได้โดยยึดหลักให้เกิดความเสมอภาคและสอดคล้องกับสภาพความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการของประชาชน ตลอดทั้งเงื่อนไขทางกฎหมายที่ต้องใช้หลักการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

3. มีการวางแผนร่วมกันในแต่ละเขตพื้นที่ทั้งแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาและแผนการปฏิบัติการ และมีแผนงานโครงการและงบประมาณ มีการจัดทำนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานและพัฒนาบุคลากร

4. มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ในทางบริหาร ทางเทคนิคและด้านวิชาการให้ชัดเจน การมอบอำนาจเป็นไปเพื่อให้หน่วยที่รับมอบสามารถที่จะจัดการ ควบคุมนิเทศและประเมินผลบริการการศึกษาได้ ซึ่งควรจะมีการระบุให้ชัดเจนว่าอำนาจหน้าที่เรื่องใด ควรจะอยู่ในความรับผิดชอบระหว่างส่วนกลาง เขตพื้นที่ และสถานศึกษา เช่น งานวิชาการบริหารบุคคล งบประมาณและบริหารทั่วไป เป็นต้น

5. การดำเนินการตามระบบและโครงสร้างที่กำหนดและดำเนินงานตามแผนที่ร่วมกันจัดทำขึ้น

6. การประเมินและปรับปรุง จะต้องมีการนำอำนาจของส่วนกลางกับอำนาจที่แบ่งไปให้หน่วยปฏิบัติในเขตพื้นที่ได้มีส่วนร่วม จะต้องนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดกลไกการประเมินผลด้วย เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจในหน่วยที่ได้รับมอบอำนาจนั้นเป็นไปอย่างถูกต้อง

ส่วนแนวทางการกระจายอำนาจการบริหาร และจัดการศึกษาต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 8 กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป โดยกระจายอำนาจตาม มาตรา 37 (3) ไปยังหน่วยงานดังนี้

1. คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา
2. สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาที่อยู่ใน การกำกับดูแลของเขตพื้นที่การศึกษาและมาตรา 42 กำหนดให้กระทรวงศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมทำหน้าที่ประสานและส่งเสริมให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับ นโยบายและมาตรฐานการศึกษา เสนอแนะการจัดสรรงบประมาณ อุดหนุนในการจัดการศึกษาของ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นต่อสำนักงบประมาณ และยึดแนวทางการกระจายอำนาจตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและ ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 16(9) มาตรา มาตรา 17(6) และมาตรา 18 ว่าให้ซึ่งอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบ บริการสาธารณะโดยให้เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วน จังหวัดมีอำนาจหน้าที่จัดการศึกษา (กศทวิชา กาญจนนทร์, 2546, หน้า 54-55)